

**ҚОНУНИ
ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН**

ДАР БОРАИ ҲИФЗИ МУҲИТИ ЗИСТ

(ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

(Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, с. 2011, № 7-8, мод. 614; с. 2014, №11, мод. 669; Қонуни
ҚТ аз 18.07.2017 с., №1449)

Қонуни мазкур асосҳои ҳуқуқии сиёсати давлатиро дар соҳаи ҳифзи муҳити зист муайян намуда, ба таъмини рушди устувори иҷтимоию иқтисодӣ, кафолатҳои ҳуқуқи инсон ба муҳити зисти солим ва мусоид, таҳкими тартиботи ҳуқуқӣ, пешгирии таъсири номатлуби ғайолияти хоҷагидорӣ ва дигар ғайолият ба муҳити зист, ташкили истифодаи оқилонаи захираҳои табиат ва таъмини амнияти экологӣ равона шудааст.

**БОБИ 1.
МУҚАРРАРОТИ УМУМӢ**

Моддаи 1. Мафҳумҳои асосӣ

Дар Қонуни мазкур мафҳумҳои асосии зерин истифода шудаанд:

- *муҳити зист* - муҳити зисти инсон, маҷмӯи ҷузъиёти муҳити табиӣ, объектҳои табиӣ ва табиӣ антропогенӣ, инчунин объектҳои антропогенӣ;

- *объекти антропогенӣ* - объекте, ки инсон барои таъмини эҳтиёҷоти иҷтимоии худ сохтааст ва он дорои хусусиятҳои объектҳои табиӣ намебошад;

- *гуногунии биологӣ* - шаклҳои гуногуни организмҳои зиндаи мансуб ба ҳама манбаъҳо, аз ҷумла, экосистемаҳои заминӣ ва обӣ ва комплексҳои экологӣ, ки организмҳои зинда ҷузъи онҳо мебошанд; мафҳуми мазкур гуногуниро дар доираи намуд, байни намудҳо ва гуногунии экосистемаҳо дар бар мегирад;

- *муҳити зисти мусоид* - муҳити зисте, ки сифати он ғайолияти устувори системаҳои экологии табиӣ, объектҳои табиӣ ва табиӣ антропогениро таъмин менамояд;

- *зарар ба муҳити зист – тағйирёбии номатлуби ҳолати муҳити зист дар натиҷаи ифлосшавии он, ки ба таназзули системаҳои экологӣ ва коҳишёбии захираҳои табиӣ сабаб мегардад; (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)*

- *парки дендрологии давлатӣ* - гурӯҳи растаниҳое, ки арзиши илмӣ, фарҳангӣ ва таърихӣ доранд, намудҳои табиӣ ва набототи боғу гулгаштҳо (паркҳо);

- *моддаи ифлоскунанда* - модда ё омехтаи моддаҳое, ки миқдор ва (ё) таркиби онҳо аз меъёри барои моддаҳои кимиёвӣ, аз ҷумла радиоактивӣ, дигар моддаҳо ва микроорганизмҳо муқарраргардида зиёд мебошад ва ба муҳити зист таъсири манфӣ мерасонанд;

- *ифлосшавии муҳити зист* - воридшавии моддаҳои эҳтимолан хатарноки кимиёвӣ ва биологӣ, моддаҳои радиоактивӣ, партовҳои истеҳсоли ва истеъмолӣ ба муҳити зист, инчунин таъсири садо, ларзиш, майдонҳои магнитӣ ва дигар таъсири манфии физикӣ ба муҳити зист;

- *минтақаи муҳофизатӣ (буферӣ)* - ҳудуди замин ва қисми фазо, ки бо мақсади кам кардани таъсири номатлуби беруна дар атрофи ҳудудҳои табиӣ ва махсус муҳофизатшаванда ташкил карда мешавад;

- *минтақаҳои санитарии муҳофизатӣ* - ҳудудҳои табиӣ, ки барои таъмини меъёрҳои гигиени зарурии гилзати моддаҳои ифлоскунанда дар қабати рӯизаминии атмосфера, ҳифзи манбаъҳои об, кам кардани таъсири манфии хатҳои интиқоли барқ ба аҳолии маҳал таъин гардидаанд;

- *сифати муҳити зист* - ҳолати муҳити зист, ки бо нишондиҳандаҳои физикӣ, кимиёвӣ, биологӣ, нишондиҳандаҳои дигар ва (ё) маҷмӯи онҳо ифода мегардад;

- *ҷузъҳои муҳити табиӣ* - замин, қазри он, хок, обҳои рӯизаминӣ ва зеризаминӣ, ҳавои атмосфера, олами набототу ҳайвонот ва дигар организмҳо, инчунин қабати озони атмосфера ва фазои кайҳонии атрофи Замин, ки дар маҷмӯъ шароити мусоидро барои мавҷудияти ҳаёт дар рӯи Замин таъмин мекунанд;

- *назорат дар соҳаи ҳифзи муҳити зист (назорати экологӣ)* - маҷмӯи чорабиниҳое, ки ба пешгирӣ, ошкор ва рафъ кардани ҳолатҳои вайронкунии қонунгузорӣ дар соҳаи ҳифзи муҳити зист, таъмини риояи

талабот, аз ҷумла меъёрҳо ва ҳуҷҷатҳои меъёрии соҳаи ҳифзи муҳити зист аз ҷониби субъектҳои фаъолияти хоҷагидорӣ ва ғайра равона шудаанд;

- **Китоби Сурх** - маҷмӯи маълумотҳо оид ба намудҳои нодир, нобудшаванда ё таҳти таҳдиди нобудшавӣ қарордоштаи растаниҳо ва ҳайвонот, ки бо мақсади ҷорӣ намудани низоми ҳифозати махсус ва азнавбарқароркунии минбаъдаи онҳо бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ карда мешавад;

- **лимити истифодаи захираҳои табиӣ** - миқдори ниҳоии гирифтани ва истеъмоли қардани захираҳои табиӣ, ихроҷи моддаҳои зараровар **ифлоскунанда** ба муҳити зист, ки бо мақсади ҳифзи захираҳои табиӣ, истифодаи оқилонаи онҳо, пешгирии ва рафъи таъсири номатлуби онҳо муқаррар карда мешавад; (**ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449**)

- **меъёрҳои ихроҷи партови моддаҳо ва микроорганизмҳои ифлоскунанда (минбаъд - меъёрҳои ихроҷ ва партов)** - маҳдудияти ихроҷ ва партови моддаҳо ва микроорганизмҳои ифлоскунанда ба муҳити зист, ки барои давраи гузаронидани ҷорабиниҳои ҳифзи муҳити зист, аз ҷумла ҷорӣ намудани технологияҳои беҳтарини мавҷуда, бо мақсади ноил гардидан ба меъёрҳои ҳифзи муҳити зист муқаррар карда мешавад;

- **мониторинги муҳити зист (мониторинги экологӣ)** - системаи комплекси мушоҳида, арзёбӣ ва ешғирии тағйироти ҳолати муҳити зист таҳти таъсири омилҳои табиӣ ва антропогенӣ;

- **меъёрҳои соҳаи ҳифзи муҳити зист (минбаъд - меъёрҳои ҳифзи табиат)** - меъёрҳои муқарраргардидаи сифати муҳити зист ва меъёрҳои таъсири имконпазир ба он ки дар сурати риояи онҳо муҳити мусоиди зист барои ҳаёти инсон, фаъолияти устувори системаҳои табиӣ экологӣ таъмин гардида, гуногунии биологӣ ҳифз карда мешавад;

- **меъёрҳои имконпазири фишори антропогенӣ ба муҳити зист** - меъёрҳое, ки мутобиқи андозаи таъсири маҷмӯии имконпазири ҳама манбаъҳо ба муҳити зист ва (ё) ҷузъиёти алоҳидаи муҳити табиат дар доираи минтақаҳои мушаххас муқаррар карда шудаанд ва дар сурати риояи онҳо фаъолияти устувори системаҳои экологии табиӣ таъмин ва гуногунии биологӣ ҳифз карда мешавад;

- **ҳудудҳои табиӣ махсус муҳофизатшаванда** - қитъаҳои замин, об ва фазои он ки дар онҳо комплексҳо ва объектҳои табиӣ дорои аҳамияти махсуси ҳифзи олами набототу ҳайвонот ва муҳити зист, илмӣ, фарҳангӣ, маърифатӣ, истироҳатӣ ва солимгардонӣ ҷойгиранд ва бо тартиби муқаррарнамудаи қонун пурра ва ё қисман аз истифодаи хоҷагидорӣ гирифта шудаанд ва барои онҳо низоми ҳифозати махсус муайян гардидааст;

- **ҳифзи муҳити зист** - системаи ҷорабиниҳои давлатӣ ва ҷамъиятии дорои хусусияти ҳуқуқӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ, технологӣ, маърифатӣ ва байналмилалӣ, ки ба таъмини ҳамоҳангии муносибати мутақобилаи ҷамъият ва табиат дар асоси ҳифз ва барқарорсозии муҳити табиӣ, истифодаи оқилонаи захираҳои табиӣ, беҳтар намудани сифати муҳити зисти инсон, пешгирии ва рафъи таъсири манфии фаъолияти хоҷагидорӣ ва дигар фаъолият ба муҳити зист ва бартараф намудани оқибатҳои он равона гардидаанд;

- **арзёбии таъсир ба муҳити зист** - намуди фаъолият оид ба ошкор намудан, таҳлил кардан ва ба ҳисоб гирифтани оқибатҳои таъсири мустақим ва ғайримустақими фаъолияти ба нақша гирифташудаи хоҷагидорӣ ва фаъолияти дигар ба муҳити зист бо мақсади қабули қарорҳо оид ба имконпазир ё имконнопазир будани анҷомдиҳии он;

- **объекти табиӣ антропогенӣ** - объекти табиӣ, ки дар натиҷаи фаъолияти хоҷагидорӣ ва дигар фаъолият тағйир ёфтааст ва (ё) объекте, ки аз тарафи инсон сохта шуда, дорои хусусияти объекти табиӣ мебошад ва аҳамияти рекреатсионӣ ва муҳофизатӣ дорад;

- **объекти табиӣ** - системаи экологии табиӣ, ландшафти табиӣ ва ҷузъҳои таркибии онҳо, ки хусусиятҳои табиӣ ҳудро нигоҳ доштаанд;

- **комплекси табиӣ** - маҷмӯи объектҳои табиӣ аз ҷиҳати функционалӣ ва табиӣ ба ҳам алоқаманде, ки бо нишонаҳои географӣ ва нишонаҳои дигари марбута муттаҳид мебошанд;

- **ландшафти табиӣ** - мавзее, ки дар натиҷаи фаъолияти хоҷагидорӣ ва дигар фаъолият тағйир наёфтааст ва ба навъҳои муайяни релефи маҳал, хок, растаниҳои дар шароити ягонаи иқлимӣ ташаккулёфта мувофиқ мебошад;

- **захираҳои табиӣ** - ҷузъиёти табиӣ муҳити зист, объектҳои табиӣ ва табиӣ антропогенӣ, ки инсон истифода мебарад (энергияи офтоб, гармии дохилизаминӣ, ҳавои атмосфера, захираҳои замин, об, ҷангал ва маъдан, маводи радиоактивӣ, олами набототу ҳайвонот ва маҳсули онҳо, дигар неъматҳои табиӣ);

- **истифодаи захираҳои табиат** - фаъолияти хоҷагидорӣ ва дигар фаъолият (аз ҷумла низомӣ) бо истифодаи намудҳои алоҳидаи захираҳои табиӣ, инчунин таъсири ин фаъолият ба муҳити зист;

- **истифодабарандаи табиат** - шахси воқеӣ ё ҳуқуқие, ки ҳамчун ташаббускор ё фармоишгари фаъолияти хоҷагидорӣ ва дигар фаъолият амал намуда, бо муҳити зист ва захираҳои табиӣ созгор аст;

- *системаи ҳифзи муҳити зист* - маҷмӯи барнома ва *чорабиниҳои давлатӣ, регламентҳои техникӣ*, мақоми ваколатдори *давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи муҳити зист*, воҳидҳои зерсохтори он, шабакаҳои дар соҳаи муҳити зист, сарфи назар аз шакли ташкилию ҳуқуқӣ ва моликият, амалкунандаи муассисаю ташкилотҳо, ки ба татбиқи сиёсати давлатӣ дар соҳаи муҳити зист нигаронида шуда, барои иҷрои мақсаду вазифаҳои ягона, афзун гардонидани саҳми ин соҳа дар рушди иҷтимоию иқтисодии кишвар, таъмини амнияти экологӣ ва муҳити зисти барои инсон мусоид муттаҳид карда шудаанд; **(ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)**

- *меъёри технологӣ* - меъёри имконпазири ихроҷ ва партови модда ва микроорганизмҳо, ки барои манбаъҳои статсионарӣ (доимӣ), сайёр ва дигар манбаъҳо, равандҳои технологӣ ва таҷҳизот муқаррар карда мешаванд ва андозаи имконпазири ҳаҷми ихроҷ ва партови моддаҳо ва микроорганизмҳоро ба муҳити зист ба ҳисоби воҳиди маҳсулоти истеҳсолшаванда инъикос менамояд;

- *қабати озон* - қабати атмосферӣ дар сатҳи сайёра дар баландии 7-8 км дар қутбҳо ва 17-18 км дар Экватор бо тамаркузи зиёди молекулаҳои озон, ки нурҳои ултрабунафши барои организмҳои зинда ҳалокатоварро аз кайҳон намегузаронад;

- *системаи экологӣ* - маҷмӯи ягона, устувор, мустақилона инкишофёбанда ва танзимшавандаи ҷузъиёти зинда ва ғайризиндаи муҳити зист дар ҳудуди қитъаи муайяни биосферӣ, ки тавассути мубодилаи моддаҳо, энергия ва иттилоот байни ҳам алоқаманд мебошанд;

- *иттилооти экологӣ* - ҳама гуна иттилоот дар шакли хаттӣ, визуалӣ, акустикӣ, электронӣ ё ҳама гуна шакли дигари моддӣ дар бораи ҳолати муҳити зист ва ҷузъиёти он, инчунин робитаи мутақобилаи байни ин ҷузъиёт, омилҳо, ба монанди моддаҳо, энергия, садо, радиатсия, амалҳо, аз ҷумла чорабиниҳои маъмурӣ, созишномаҳои экологӣ, қонунгузорӣ, нақшаҳо ва барномаҳои марбут ба муҳити зист, харочоту даромадҳо ва дигар тадқиқоти иқтисодӣ ва дурнамоҳое, ки дар қабули қарорҳо оид ба муҳити зист истифода мегарданд;

- *амнияти экологӣ* - ҳолати муҳофизавии манфиатҳои муҳими ҳаётии шахс, ҷомеа, муҳити зист аз *таҳдидҳое*, ки дар натиҷаи таъсиррасонии антропогенӣ ва табиӣ ба муҳити зист, аз ҷумла ба офату фалокатҳои табиӣ алоқаманданд; **(ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)**

- *хатарҳои экологӣ* - эҳтимолияти фарорасии ҳолате, ки барои муҳити зист оқибати номусоид дошта, дар натиҷаи таъсири манфии фаъолияти хоҷагидорӣ ва фаъолияти дигари манфӣ, ҳолатҳои табиӣ ва техногенӣ ба вучуд меояд;

- *экспертизаи экологӣ* - муқаррар намудани мутобиқатӣ ё номутобиқати хуччати лоиҳавӣ ва дигар хуччатҳо ҷавқулолдаи дорои хусусияти ба талаботи қонунгузорӣ оид ба ҳифзи муҳити зист ва истифодабарии оқилонаи захираҳои табиӣ, аз он ҷумла *санадҳои меъёрии техникӣ*; **(ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)**

- *аудити экологӣ* - таҳлили мутобиқати фаъолият ва ҳисоботи субъекти хоҷагидорӣ ба қонунгузорию амалкунанда, хуччатҳои меъёрию методӣ, дастурӣ ва танзимкунандаи соҳаи ҳифзи муҳити зист ва истифодаи захираҳои табиӣ.

Моддаи 2. Қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи ҳифзи муҳити зист

Қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи ҳифзи муҳити зист ба Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон асос ёфта, аз Қонуни мазкур, дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф намудааст, иборат мебошад. **(ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)**

Моддаи 3. Доираи амали Қонуни мазкур

1. Қонуни мазкур муносибатҳои марбут ба алоқамандии мутақобилаи ҷамъият ва муҳити зистро дар раванди фаъолияти хоҷагидорӣ ва дигар фаъолияте, ки ба муҳити зисти ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон таъсир мерасонанд, танзим менамояд.

2. Масъалаҳои ҳифз ва истифодаи замин, қаъри замин, об, ҳавои атмосфера, олами набототу ҳайвонот, аз ҷумла *гуногунии биологӣ*, ҷангалҳо, инчунин объектҳои муҳити атрофи дорои арзиши махсуси экологӣ, илмӣ, таърихӣ ва фарҳангӣ, мавзеҳои табиӣ махсус ҳифзшавандаро дар қисмате, ки дар Қонуни мазкур танзим намегарданд, қонунҳои дахлдор ва қонунҳои дигари дар асоси он амалкунанда ва санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба танзим медароранд. **(ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)**

3. Муносибатҳои соҳаи ҳифзи муҳити зист дар қисмати барои таъмини бехатарии санитарӣ-эпидемиологии аҳоли зарурро қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи бехатарии санитарӣ-

эпидемиологии аҳоли ва ҳифзи саломатии аҳоли, инчунин дигар санадҳои қонунгузори Чумҳурии Тоҷикистон, ки ба таъмини муҳити зисти барои инсон мусоид нигаронида шудаанд, ба танзим мебароранд.

Моддаи 4. Сиёсати давлатӣ дар соҳаи ҳифзи муҳити зист
(ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

1. Сиёсати давлатӣ дар соҳаи ҳифзи муҳити зист маҷмӯи тадбирҳои ҳуқуқӣ, иқтисодӣ, ташкилӣ, маърифатӣ, фарҳангӣ, иттилоотӣ, иҷтимоиву инфрасохторӣ ва дигар тадбирҳои таъсиррасониши давлатӣ мебошанд, ки ба таъмини ҳифз ва истифодаи оқилонаю самараноки захираҳои об ва замин, сарватҳои зеризаминӣ, фазои ҳавоӣ, олами набототу ҳайвонот ва дигар захираҳои табиӣ барои манфиати халқ равона карда шудаанд. (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

2. Барои татбиқи сиёсати давлатӣ дар соҳаи ҳифзи муҳити зист системаи ҳифзи муҳити зисти Чумҳурии Тоҷикистон таъсис дода мешавад, ки он ба таъмини ҳуқуқи шаҳрвандон барои муҳити зисти солим ва мусоид нигаронида шудааст. (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

3. Асоси ташкили сиёсати давлатӣ дар соҳаи ҳифзи муҳити зист аз санадҳои меъёрии ҳуқуқии Чумҳурии Тоҷикистон, аз ҷумла консенсия, барнома, стратегия, дурнамо ва нақшаҳои амал оид ба ҳифзи муҳити зист иборат мебошанд. (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

Моддаи 5. Принципҳои асосии ҳифзи муҳити зист

Фаъолияти хоҷагидорӣ ва дигар фаъолияти мақомоти ҳокимияти давлатии Чумҳурии Тоҷикистон, мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот, шахсони воқеӣ ва ҳуқуқие, ки ба муҳити зист таъсир мерасонанд, дар асоси принципҳои зерин анҷом дода мешавад: (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

- таъмини волоияти Конститутсия ва санадҳои меъёрии ҳуқуқии Чумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи муҳити зист; (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

- афзалияти ҳифзи ҳаёт ва саломатии инсон, риояи ҳуқуқи он ба муҳити мусоиди зист;

- барқарор сохтан ва нигоҳ доштан, истифодаи устувор ва оқилонаи муҳити зист бо мақсади баланд бардоштани сатҳи зиндагӣ, таъмини муҳити мусоиди зист барои қору истироҳати аҳоли;

- пайвасти илман асосноки манфиатҳои ҳуқуқӣ, экологӣ, иқтисодию иҷтимоии инсон, ҷамъият ва давлат, андешидани чораҳои самаранок бо мақсади ноил шудан ба рушди устувор;

- музднок будани истифодабарии захираҳои табиӣ ва ҷуброни зарари ба муҳити зист расонидашуда;

- мустақилияти назорат дар соҳаи ҳифзи муҳити зист;

- эҳтимолияти хатари экологии фаъолияти хоҷагидорӣ ва дигар фаъолияти ба нақша гирифташаванда;

- арзёбии таъсир ба муҳити зист ҳангоми қабули қарорҳо оид ба фаъолияти хоҷагидорӣ ва дигар фаъолият;

- афзалияти нигоҳдории системаҳои экологӣ, ландшафт ва комплексҳои табиӣ;

- имконпазирии таъсири фаъолияти хоҷагидорӣ ва дигар фаъолият ба муҳити табиӣ, аз ҷумла *гуногунии биологӣ*, бо назардошти талабот дар соҳаи ҳифзи муҳити зист; (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

- ҳатмӣ будани иштироки мақомоти ҳокимияти давлатӣ, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва дигар муассисаҳои ғайритиҷоратӣ, шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ дар фаъолият оид ба ҳифзи муҳити зист;

- риояи ҳуқуқи ҳар як шахс барои дарёфти маълумоти дақиқ оид ба ҳолати муҳити зист, инчунин иштироки шаҳрвандон дар қабули қарорҳои марбут ба ҳуқуқи онҳо ба муҳити зисти мусоид тибқи қонунгузори Чумҳурии Тоҷикистон;

- ҳавасманд ва дастгирӣ кардани ҳамкориҳои ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва шаҳрвандон бо мақомоти ҳокимияти давлатӣ дар масъалаҳои ҳифзи муҳити зист ва истифодаи оқилонаи захираҳои табиӣ;

- ногузир будани ҷавобгарӣ барои риояи нақардани қонунгузорӣ дар соҳаи ҳифзи муҳити зист;

- ташкил ва рушди системаи маърифати экологӣ, тарбия ва ташаккули фарҳанги экологӣ;

- ҳамкориҳои байналмилалӣ.

Моддаи 6. Объектҳои ҳифзи муҳити зист

1. Аз ифлосшавӣ, вайроншавӣ, осеб دیدан, камшавӣ, харобшавӣ ва дигар таъсири номатлуби фаъолияти хоҷагидорӣ ва фаъолияти дигари шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ инҳо ҳифз карда мешаванд:

- замин, қаъри он, хок;

- обҳои рӯизаминӣ ва зеризаминӣ;
- ҳавои атмосфера, қабати озони Замин;
- олами набототу ҳайвонот, аз ҷумла *гуногунии биологӣ*, тамоми намудҳои ҷангал, инчунин фонди генетикии онҳо. (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

2. Мамнӯъгоҳҳои табиӣи давлатӣ, аз ҷумла биосферӣ, минтақаҳои муҳофизатӣ (буферӣ), парваришгоҳҳои табиӣи давлатӣ, ёдгориҳои табиӣ, паркҳои табиӣ, милли ва дендрологӣ, боғҳои ботаникӣ, дигар комплексҳо ва объектҳои табиӣ, ки моҳияти махсуси ҳифзи табиат, илмӣ, таърихӣ фарҳангӣ, эстетикӣ, истироҳатӣ ва тандурустӣ доранд, инчунин объектҳои олами набототу ҳайвоноти нодир ё зери хатари нобудшавӣ қарордошта, дигар организмҳо ва макони зисту сабзиши онҳо таҳти муҳофизати махсус қарор дода мешаванд.

3. Ба объектҳои муҳофизати махсус ҳамчунин минтақаҳои ташаккулёбии обҳои зеризаминӣ (водии дарёҳо, даҳанаи селроҳа, шелфи доманакӯҳҳо), бозёфтҳои нодири геологӣ ва ташкилаҳои минералогӣ, объектҳои палеонтологӣ ва дигар қитъаҳои қаъри замин, ки арзиши махсуси илмӣ, фарҳангӣ ва ғайра доранд, замини назди соҳил ва минтақаҳои ҳифзи объектҳои об, ҳавзҳои хоҷагиҳои моҳипарварӣ, қитъаҳои муҳофизатии ҷангалҳо ва дигар минтақаҳо, ки тибқи қонунгузори Чумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешаванд, мансубанд.

Моддаи 7. Барнома, концепсия, стратегия, дурнамо ва нақшаҳои амал дар соҳаи ҳифзи муҳити зист

(ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

1. Барои ташкили фаъолияти мақсаднок ва пурсамар чиҳати таъмини сифати мусоиди муҳити зист, идоракунии устувор, таъмини амнияти экологӣ, татбиқи муқаррароти конвенсия ва созишномаҳои байналмилалӣ экологӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф кардааст, барнома, концепсия, стратегия, *дурнамо* инчунин дар асоси онҳо нақшаҳои амал, ки тадбирҳои ҳифзи муҳити зист, истифодаи устувору оқилона ва барқарорсозии захираҳои табиӣ, солимгардонии муҳити зистро барои ояндаи дарозмӯҳлат пешбинӣ менамоянд, таҳия карда мешаванд.

Бо мақсади аз байн бурдани такрори айнан як фаъолият ва беҳтар истифода бурдани имкониятҳои нисбати ду ва зиёда конвенсия ва созишномаҳои байналмилалӣ экологӣ, ки Тоҷикистон эътироф кардааст, барнома, концепсия, стратегия, *дурнамо* ва нақшаҳои амали ягона таҳия карда мешаванд. (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

2. Барнома, концепсия, стратегия, *дурнамо* ва нақшаҳои амали давлатӣ аз ҷониби мақоми ваколатдори *давлатии Чумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи* ҳифзи муҳити зист бо иштироки вазорату идораҳои манфиатдор, инчунин аҳли ҷомеа таҳия ва аз ҷониби Ҳукумати Чумҳурии Тоҷикистон тасдиқ мегарданд. (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

3. Нақшаҳои амал оид ба ҳифзи муҳити зист бо назардошти дурнамоҳои давлатии рушди иқтисодию иҷтимоӣ ва дар асоси тадқиқотҳои илмие, ки ба ҳалли масъалаҳои соҳаи ҳифзи муҳити зист равона гардидаанд, таҳия карда мешаванд.

4. Шахсони ҳуқуқӣ ва соҳибқорони инфиродие, ки фаъолияти хоҷагидорӣ ва дигар фаъолияти ба муҳити зист таъсири манфӣ расонандаро анҷом медиҳанд, вазифадоранд чорабиниҳои ҳифзи муҳити зистро бо тартиби муқаррарнамудаи санадҳои меъёрии ҳуқуқии Чумҳурии Тоҷикистон ба нақша гиранд ва амалӣ гардонанд.

БОБИ 2. ИДОРАКУНИИ ДАВЛАТӢ ДАР СОҲАИ ҲИФЗИ МУҲИТИ ЗИСТ

(ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

Моддаи 8. Салоҳияти Ҳукумати Чумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи муҳити зист

Салоҳияти Ҳукумати Чумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи муҳити зист инҳоянд:

- *пешбурди сиёсати давлатӣ дар соҳаи ҳифзи муҳити зист*; (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)
- муқаррар намудани тартиби таҳия ва тасдиқи ҳуҷжатҳои меъёрӣ ва талабот дар соҳаи ҳифзи муҳити зист нисбати фаъолияти хоҷагидорӣ ва дигар фаъолият;
- ҳавасмандгардонии кашфиёт ва тадқиқоти илмӣ, илмии техникӣ дар соҳаи ҳифзи муҳити зист, таъмини беҳатарии экологӣ ва идоракунии устувори истифодаи табиат, аз байн бурдан ва пешгирии қардани коҳиши муҳити зист;

- муқаррар намудани андоза ва тартиби ситонидани пардохти маблағҳо барои истифодабарии захираҳои табиӣ; (ҚЧТ аз 18.07.17 с., №1449)

(Сарҳати 5 хорич карда шуд бо ҚЧТ аз 18.07.17 с., №1449)

- муайян намудани тартиб ва шартҳои суғуртаи ҳатмии экологии шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ;

- муайян намудани тартиби ташкил ва гузаронидани экспертизаи давлатии экологӣ ва расмиёти арзёбии таъсири фаъолияти ба нақша гирифташаванда ба муҳити зист;

- қабули қарорҳо дар хусуси истифодаи захираҳои табиӣ, бастанӣ шартномаҳо ва қарордодҳо, аз ҷумла консессияҳо;

- тасдиқи барнома, концепсия, стратегия, *дурнамо* ва нақшаҳои амал оид ба ҳифзи муҳити зист, ҳисобот ва гузоришҳои милли оид ба ҳолати муҳити зист, инчунин нақшаҳои комплекси истифода, барқарорсозӣ ва ҳифзи захираҳои табиӣ, тартиби пешбурди кадастрҳои давлатии захираҳои табиӣ; (ҚЧТ аз 18.07.17 с., №1449)

- маблағгузорӣ ва таъминоти моддию техникаи чорабиниҳои ҳифзи муҳити зист дар доира ва ҳаҷми муқаррарнамудаи буҷети давлатӣ;

- муқаррар намудани сохтор, мӯҳтаво ва тартиби мониторинги давлатии муҳити зист ва захираҳои табиӣ, ташаккули системаи давлатии мушоҳидаи вазъи муҳити зист ва таъмини фаъолияти ин система;

- тасдиқи номгуӣ гуруҳҳои маҳсулот, иҷрои корҳо ва хизматрасонӣ дар соҳаи ҳифзи муҳити зист, ки бояд ҳатман стандартизатсия ва сертификатсия шаванд;

- тасдиқи номгуӣ объектҳои муҳити зисти дорои аҳамияти махсуси экологӣ, илмӣ, таърихӣ ва фарҳангӣ, ташкили мамнӯъгоҳҳои давлатӣ, паркҳои милли, *дендрологӣ* ва табиӣ давлатӣ, инчунин дигар минтақаҳои махсус муҳофизатшавандаи табиӣ; (ҚЧТ аз 18.07.17 с., №1449)

- муайян намудани тартиб ва шартҳои ҷамъоварӣ, таҳлил, ҷамъбаст, пешниҳоди иттилоот ва пешбурди омори давлатӣ дар соҳаи ҳифзи муҳити зист;

- муқаррар намудани тартиби назорати давлатӣ дар соҳаи ҳифзи муҳити зист;

- *муайян намудани мақоми ваколатдори давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи муҳити зист ва тасдиқи низомномаи он*; (ҚЧТ аз 18.07.17 с., №1449)

- анҷом додани дигар салоҳиятҳо мутобики Қонуни мазкур ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Моддаи 9. Ваколати мақоми ваколатдори давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи муҳити зист

(ҚЧТ аз 18.07.17 с., №1449)

1. Ба ваколати мақоми ваколатдори давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи муҳити зист мансубанд:

- татбиқи сиёсати давлатии экологӣ ва идоракунии комплексӣ дар соҳаи ҳифзи муҳити зист ва истифодаи самараноки захираҳои табиӣ, ҳамоҳангсозии фаъолияти вазорату идораҳо, *мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот*, шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ; (ҚЧТ аз 18.07.17 с., №1449)

- амалӣ сохтани назорати давлатии фаъолияти объектҳои хочагидорӣ ва дигар фаъолият, новобаста ба шаклҳои моликият ва мансубияти идоравӣ дар соҳаи ҳифзи муҳити зист ва истифодаи оқилонаи ахираҳои табиӣ;

- таҳияи лоиҳаи қонун ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи муҳити зист, инчунин назорати иҷрои онҳо;

- таҳия ва тасдиқи меъёрҳо, *регламентҳои техникӣ* ва дигар ҳуҷҷатҳои меъёрӣ дар соҳаи ҳифзи муҳити зист ва истифодаи оқилонаи захираҳои табиӣ; (ҚЧТ аз 18.07.17 с., №1449)

- таҳияи лоиҳаҳои барнома, концепсия, стратегия, *дурнамо* ва нақшаҳои амал оид ба ҳифзи муҳити зист, ҳисобот ва гузоришҳои милли оид ба ҳолати муҳити зист, инчунин нақшаҳои комплекси истифода, барқарорсозӣ ва ҳифзи захираҳои табиӣ, иштирок дар татбиқи онҳо; (ҚЧТ аз 18.07.17 с., №1449)

- ширкат дар таҳия ва татбиқи барномаҳои экологии байнидавлатӣ ва минтақавӣ;

- ширкат дар амалисозии чорабиниҳои ҳифзи табиат ва дигар чорабиниҳои, ки барои беҳбуди вазъи муҳити зист андешида мешаванд, аз ҷумла дар минтақаҳои офати экологӣ;

- ташкил ва гузаронидани экспертизаҳои давлатии экологии фаъолияти ба нақша гирифташаванда;

- анҷом додани амалҳои пешбиниамудаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон дар мавриди ба ҷавобгарии маъмурӣ ва дигар ҷавобгарӣ касидани шахсони гунаҳкор;

- ба суд пешниҳод намудани даъво дар хусуси ситонидани ҷарима, ҷуброни товони зараре, ки дар натиҷаи риоя накардани қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи муҳити зист расонида шудааст, ҳамчунин пардохти ҳатмии маблағҳо барои ифлос кардани муҳити зист ва дигар намудҳои таъсири зарарнок ба он;

- таҳияи пешниҳодҳо оид ба таъсиси мавзёҳои махсус муҳофизатшавандаи табиӣ, идора кардани ҷунун мавзёҳо, назорати ҳифз ва истифодаи онҳо;

- иштирок дар ташкил, татбиқ ва рушди маърифати экологӣ ва ташаккули фарҳанги экологӣ дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон;

- бо тартиби муқаррарнамуда маҳдуд кардан, боздоштан ва қатъ гардонидани фаъолияти хоҷагидорӣ ва дигар фаъолиятҳо, ки бо риоя накардани қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба ҳифзи муҳити зист анҷом дода мешавад;

- ташкил ва пешбурди мониторинги давлатии муҳити зист, таъмини фаъолияти хадамоти давлатии азорати муҳити зист;

- бо тартиби муқарраргардида таъмин кардани аҳоли бо иттилоот оид ба вазъи муҳити зист дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон; **(ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)**

- роӣгон дастрас намудани иттилооти экологӣ аз вазоратҳо, идораҳо, *мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, мақомоти ҳудудоракунии шахрак ва деҳот*, корхонаҳо ва муассисаю ташкилотҳо; **(ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)**

- таҳия ва пешбурди Китоби Сурхи Ҷумҳурии Тоҷикистон, тасдиқи Низомнома ва ҳайати Комиссияи доимоамалкунандаи он;

- *додани иҷозатномаҳо ба баъзе намудҳои фаъолият ё ҳуҷҷатҳои иҷозатдиҳӣ барои пешбурди фаъолият ё амали муайян дар соҳаи ҳифзи муҳити зист ва истифодаи захираҳои табиӣ бо тартиби муқаррарнамудаи қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иҷозатномадиҳӣ ба баъзе намудҳои фаъолият» ва «Дар бораи низоми иҷозатдиҳӣ»; (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)*

- барои субъектҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар намудани лимит ва квотаҳои истифодаи захираҳои табиӣ, аз ҷумла объектҳои олами набототу ҳайвонот, маҳсулоти ҷангал, партовҳо ба ҳавои атмосфера, манбаҳои об, рӯи замин ва қабати он, ҷойгиронии партовҳо;

- додани иҷозат барои ҳуқуқи чамбоварӣ кардан, аз сарҳад гузаронидан ва ғиронидани партови истехсолӣ ва истеъмоли, ихроҷ ва ҷойгиронии моддаҳои ифлоскунандаи муҳити зист, парма кардани чоҳҳои об ва истифодабарии мақсадноки захираҳои табиӣ;

- ташкил кардан ва гузаронидани сертификатсияи экологии объектҳои муҳити зист, захираҳои табиӣ, маҳсулот, мавод ва ашёи хом, партовҳои истехсолӣ ва истеъмоли, равандҳои технологӣ ва хизматрасонӣ, ки барои пешгириӣ ва бартараф кардани зарар ба муҳити зист ва таъмини амнияти экологӣ равона карда шудаанд;

- муқаррар ва тасдиқ намудани андозаи пардохти маблағҳо барои истифодаи захираҳои табиӣ, ифлос кардани муҳити зист ва ҷойгиронии партовҳо;

- ҳамоҳангсозии фаъолияти дигар мақомоти ваколатдори давлатӣ оид ба ҳифзи муҳити зист ва истифодаи захираҳои табиӣ;

- таъсис ва пешбурди кадастри давлатии захираҳои табиӣ, баҳисобгириӣ ва арзёбии захираҳои табиӣ;

- анҷом додани ҳамкориҳои байналмилалӣ дар соҳаи ҳифзи муҳити зист, бехатарии экологӣ, омӯзиш, чамбаст ва интишори таҷрибаи байналмилалӣ, таъмини иҷрои ӯҳдадорӣҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон тибқи санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки онҳоро Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи муҳити зист эътироф намудааст;

- чамбоварӣ ва баррасии иттилооти экологӣ, таҳия ва нашри ҳисоботу гузоришҳои миллӣ оид ба вазъи муҳити зист;

- анҷом додани дигар вазифаҳои таъмини ҳифзи самараноки муҳити зист ва истифодаи захираҳои табиӣ дар доираи салоҳияти худ.

2. Иҷрои қарорҳои мақоми ваколатдори *давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон* дар соҳаи ҳифзи муҳити зист оид ба масъалаҳои таҳти салоҳияти он қароргирифта барои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ ҳатмӣ буда, аз рӯи онҳо бо тартиби муқаррарнамудаи қонун шикоят кардан мумкин аст. **(ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)**

Моддаи 10. Ваколатҳои мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ дар соҳаи ҳифзи муҳити зист

1. Мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ дар доираи ваколатҳои худ:

- дар минтақаҳои дахлдор самтҳои асосии ҳифзи муҳити зисти табиӣ ва истифодаи захираҳои табииро муайян месозанд ва барномаҳои экологиро тасдиқ менамоянд;

- харочоти ҳифз ва солимгардонии муҳити зистро дар бучети маҳаллӣ тасдиқ мекунанд;
- ҳисоботи роҳбарон ва дигар шахсони мансабдори мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, сохторҳои мақомоти марказии иҷроияи ҳокимияти давлатӣ, корхона, муассиса ва ташкилотҳоро оид ба вазъи ҳифзи муҳити зист ва истифодаи захираҳои табиат мешунаванд;
- дар доираи ваколати худ доир ба масъалаҳои солимгардонии муҳити зист, ҳифз, барқарорсозӣ ва оқилона истифода бурдани захираҳои табиӣ, ҳифзи объектҳои муҳити зисти дорои арзиши махсуси экологӣ, илмию фарҳангӣ қоидаҳои иҷроияшон ҳатмӣ қабул мекунанд.

2. Мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ дар доираи ваколатҳои худ корҳои зеринро анҷом медиҳанд:

- назорати давлатӣ дар соҳаи ҳифзи муҳити зист ва танзими истифодаи захираҳои табиат;
- таҳия ва татбиқи барномаҳо ва нақшаҳои амал оид ба ҳифзи муҳити зист ва истифодаи табиат дар минтақаҳои марбута, сохтмон ва азнавсозии объектҳои ҳифзи муҳити зист;
- пешниҳоди таклиф ба мақоми ваколатдори *давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон* оид ба ҳифзи муҳити зист дар хусуси ҳифзи объектҳои муҳити зист, ки дорои арзиши махсуси экологӣ, таърихӣ, илмӣ ва фарҳангӣ мебошанд, инчунин оид ба таъсиси мавзёҳои махсус муҳофизатшаванда; **(ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)**
- таблиғи ҳифзи муҳити зист, анҷом додани корҳои тарбия ва ташаккули маърифати экологии аҳоли;
- амалӣ сохтани дигар ваколатҳои пешбинишудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Моддаи 11. Ваколатҳои мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот дар соҳаи ҳифзи муҳити зист

Мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот дар доираи ваколатҳои пешбинишудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон иҷроӣ қонунҳо ва санадҳои дигари меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва қарорҳои мақоми ваколатдори *давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон* дар соҳаи ҳифзи муҳити зист, инчунин иштироки аҳолиро дар ҳалли масъалаҳои беҳбуди муҳофизати муҳити зист таъмин менамоянд. **(ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)**

БОБИ 3.

ҲУҚУҚ ВА ЁҲДАДОРИҲОИ ШАҲРВАНДОН, ИТТИҲОДИЯҲОИ ҶАМЪИЯТӢ ВА ТАШКИЛОТҲОИ ДИГАРИ ҒАЙРИТИҶОРАТӢ ДАР СОҲАИ ҲИФЗИ МУҲИТИ ЗИСТ

Моддаи 12. Ҳуқуқ ва ёҳдадориҳои шаҳрвандон дар соҳаи ҳифзи муҳити зист

1. Шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ба зиндагӣ дар шароити барои саломатӣ ва ҳаёт мусоид ва истифода аз неъматҳои он, ба ҳифзи муҳити зист аз таъсири номатлуби фаъолияти хочагидорӣ ва дигар фаъолият, ҳолатҳои фавқуллодаи хусусияти табиӣ ва техногенидошта ҳуқуқ доранд.

2. Шаҳрвандон дар соҳаи ҳифзи муҳити зист ҳуқуқ доранд:

- иттиҳодияҳо ва дигар ташкилотҳои ғайритиҷоратии фаъолиятшон вобаста ба ҳифзи муҳити зистро таъсис диҳанд;

- ба мақоми ҳокимияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, *мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот*, дигар ташкилот ва шахсони мансабдор барои гирифтани иттилооти саривақтӣ, пурра ва дақиқи вобаста ба вазъи муҳити зисти маҳалли истиқомати худ, чораҳои вобаста ба ҳифзи он муроҷиат намоянд ва чунин иттилоотро дастрас кунанд. Агар ошкор кардани иттилооти экологӣ ба ҳифзи сирри давлатӣ ё ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии тибқи санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳифзшаванда таъсири манфӣ расонад, дархост метавонад рад карда шавад; **(ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)**

- дар ҷамъомаду гирдиҳамоиҳо, намоишу роҳпаймоиҳо дар масъалаҳои ҳифзи муҳити зист ва дар дигар чорабиниҳо, ки хилофи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон намебошанд, ширкат варзанд; **(ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)**

- *дар раванди баррасии лоиҳаҳои нақшаҳо, барномаҳо ва санадҳои меъёрии ҳуқуқии марбут ба муҳити зист, арзёбии таъсир ба муҳити зист ва дигар масъалаҳои муҳими экологӣ ширкат варзанд, натиҷаҳои таҳқиқот, таклиф ва фикру ақидаҳои худро нисбат ба лоиҳаҳои мазкур пешниҳод намоянд;* **(ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)**

- экспертизаи ҷамъиятии экологиро талаб кунанд ва дар гузаронидани он тибқи тартиби муқарраргардида ширкат варзанд;

- оид ба масъалаҳои марбут ба ҳифзи муҳити зист, таъсири манфӣ ба он бо шикоят, ариза ва пешниҳодҳо ба мақоми ҳокимияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин ба дигар ташкилотҳо муроҷиат кунанд, ҷавобҳои баҳангом ва асоснок гиранд;
- оид ба ҷуброни зараре, ки ба муҳити зист, моликияти шахсӣ ва саломатии онҳо расидааст, ба суд даъво оваранд;
- ҳаёт, саломатӣ ва молу мулки худро аз таъсири манфии муҳити зист, ки дар натиҷаи фаъолияти хоҷагидорӣ ё дигар фаъолият ба вучуд меояд, суғурта кунанд;
- шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон инчунин дигар ҳуқуқхоеро, ки қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ намудааст, амалӣ менамоянд.

3. Шаҳрвандон ӯҳдадоранд:

- *муҳити зист ва захираҳои табииро ҳифз ва эҳтиёт кунанд; (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)*

(Сарҳати 2 хориг қарда шуд бо ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

- ба мақоми *ваколатдори давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон* дар соҳаи ҳифзи муҳити зист, мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот дар ҳалли масъалаҳои ҳифзи муҳити зист мусоидат кунанд; **(ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)**

- дигар талаботро, ки қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ намудааст, риоя кунанд.

4. Истифодаи *захираҳои табиӣ* аз ҷониби шаҳрвандон бар зарари муҳити зист, ҳуқуқ ва манфиатҳои дигар шаҳрвандон, корхонаю муассисаҳо ва ташкилотҳо иҷозат дода намешавад. **(ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)**

Моддаи 13. Ҳуқуқ ва ӯҳдадориҳои иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва дигар ташкилотҳои ғайритиҷоратӣ дар соҳаи ҳифзи муҳити зист

1. Иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва дигар ташкилотҳои ғайритиҷоратӣ ҳуқуқ доранд, ки:

- мувофиқи тартиби муқарраргардида дар таҳия, таблиғ ва татбиқи барномаҳои соҳаи ҳифзи муҳити зист иштирок намоянд, ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии шаҳрвандонро дар соҳаи ҳифзи муҳити зист ҳимоя кунанд, дар асоси ихтиёри шаҳрвандонро ба фаъолияти соҳаи ҳифзи муҳити зист ҷалб намоянд;

- аз ҳисоби маблағи худ ва маблағи ҷалбгардида фаъолияти вобаста ба соҳаи ҳифзи муҳити зист, барқарорсозии захираҳои табиӣ, таъмини *амнияти* экологиро иҷро ва таблиғ кунанд; **(ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)**

- ба мақомоти маҳаллӣ ва марказии ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот, корхона, муассиса, ташкилотҳо ва шахсони мансабдор барои дастрас кардани иттилооти баҳангом, пурра ва дақиқ оид ба вазъи муҳити зист, чораҳои ҳифзи он, ҳолат ва далелҳои фаъолияти хоҷагидорӣ ва дигар фаъолият, ки ба муҳити зист, ҳаёт, саломатӣ ва моликияти шаҳрвандон таҳдид мекунад, муроҷиат намоянд. Дархост оид ба иттилооти экологӣ дар ҳолате, ки ошкор кардани он ба ҳифзи сирри давлатӣ ё ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон хифзшаванда таъсири манфӣ расонад, метавонад рад қарда шавад;

- мутобиқи тартиби муқарраргардида дар муҳокима ва қабули қарорҳои хоҷагӣ ва дигар қарорҳои, ки татбиқи онҳо метавонад ба муҳити зист, ҳаёт, саломатӣ ва моликияти шаҳрвандон таъсири манфӣ расонад, ширкат варзанд;

- ба мақомоти *марказӣ ва маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот ва дигар ташкилоту идораҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон* бо арзу шикоят ва пешниҳодҳо оид ба масъалаҳои беҳтар намудани ҳифзи муҳити зист, таъсири манфӣ ба муҳити зист муроҷиат кунанд, ҷавоби баҳангом ва асоснок гиранд; **(ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)**

- экспертизаи ҷамъиятии экологиро мутобиқи тартиби муқарраргардида ташкил кунанд ва гузаронанд, намоёндагони худро барои ширкат дар экспертизаи давлатии экологӣ тавсия намоянд;

- дар хусуси бекор кардани қарор оид ба лоиҳақашӣ, ҷойгиронӣ, сохтмон, навсозӣ, ба истифода додани объектҳо, ҳамчунин оид ба маҳдудсозӣ, боздоштан ва қатъ кардани фаъолияти хоҷагидорӣ ва дигар фаъолият, ки ба муҳити зист таъсири манфӣ мерасонад, ба мақомоти ваколатдори давлатӣ ва суд муроҷиат кунанд;

- бо мақсади ҳифзи манфиатҳои шаҳрвандон оид ба ҷуброни товони зарари ба муҳити зист расонидашуда ба суд даъво пешниҳод кунанд.

2. Иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва дигар ташкилотҳои ғайритиҷоратӣ ӯҳдадоранд:

- талаботи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар соҳаи ҳифзи муҳити зист риоя кунанд;

- ба мақоми ҳокимияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот дар ҳалли масъалаҳои ҳифзи муҳити зист мусоидат намоянд;

3. Иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва дигар ташкилотҳои ғайритиҷоратӣ ҳуқуқ ва ўҳдадорихои дигарро, ки қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ намудааст, доранд.

4. Аз тарафи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва дигар ташкилотҳои ғайритиҷоратӣ истифода кардани муҳити зист ба зарари он, ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии дигар шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ манъ аст.

Моддаи 14. Кафолатҳои ҳуқуқи шаҳрвандон ва иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар соҳаи ҳифзи муҳити зист

1. Давлат тибқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ба шаҳрвандон ва иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ таъбиқи ҳуқуқҳои дар соҳаи ҳифзи муҳити зист ба онҳо додашударо кафолат медиҳад.

2. Шахсоне, ки ба ҳуқуқи ўҳдадорихои дар Қонуни мазкур нишон додашударо иҷро кардани иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва шаҳрвандон монеъ мегарданд, бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарӣ кашида мешаванд.

Моддаи 15. Системаи чорабиниҳои давлатӣ оид ба таъмини ҳуқуқ ба муҳити зисти мусоид (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

1. Системаи чорабиниҳои давлатӣ оид ба таъмини ҳуқуқ ба муҳити зисти мусоид маҷмӯи чораҳои таъкилӣ, иҷтимоӣ, иқтисодӣ, техникӣ ва технологиро дар бар мегирад. (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

2. Бо мақсади таъмини ҳуқуқ ба муҳити зисти мусоид аз тарафи давлат чораҳои зерин амалӣ карда мешаванд: (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

- таъмини амнияти экологӣ ва беҳсозии сифати муҳити зист; (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

- мӯътадилгардонии ҳолати муҳити зист, ҳифз ва нигоҳдории гуногунии биологӣ, истифодаи оқилона ва барқарорсозии захираҳои табиӣ; (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

- пешгирӣ ва бартарафкунии зарар ба муҳити зист ва ҳаёти инсон; (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

- таъмини идоракунии беҳтари фаъолият оид ба ҷамъоварӣ, истифода, безаргардонӣ, интиқол ва ҷойгиркунонии партовҳои хатарнок; (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

- такмили усул ва технологияҳои ҳифзи муҳити зист ва истифодабарии захираҳои табиӣ; (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

- рушди системаи иттилоотӣ ва усулҳои назорати ҳифзи муҳити зист; (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

- тарғиби донишҳои экологӣ ва баланд бардоштани маърифати экологии аҳоли. (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

3. Мақомоти ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот, шахсони мансабдор барои таъмини ҳуқуқҳои шаҳрвандон ба муҳити зисти мусоид масъул мебошанд. (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

4. Ҷойгиронии объектҳои, ки фаъолияти онҳо метавонад ба муҳити зист зарар расонад, бо назардошти фикру ақидаи аҳолии минтақаи дахлдор амалӣ карда мешавад. (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

БОБИ 4.

ТАНЗИМИ ИҚТИСОДӢ ДАР СОҲАИ ҲИФЗИ МУҲИТИ ЗИСТ

Моддаи 16. Усулҳои танзими иқтисодӣ дар соҳаи ҳифзи муҳити зист

1. Вазифаҳои механизми иқтисодии ҳифзи муҳити зист рушди ҳавасмандгардонии моддӣ ва маънавии аҳолияти вазорату идораҳо, мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот, корхонаҳо, ташкилоту муассисаҳо, сарфи назар аз шақлиҳои моликият ва тобеият, қонунҳои онҳо ва шаҳрвандон ба таҳия, банақшагири ва амалӣ сохтани чорабиниҳои амнияти экологӣ, истифодаи самаранок, нигоҳдорӣ ва барқарорсозии захираҳои табиӣ мебошад. (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

2. Ба усулҳои танзими иқтисодии соҳаи ҳифзи муҳити зист инҳо мансубанд:

- таҳияи дурнамои давлатии рушди иқтисодӣ ва иҷтимоӣ дар асоси дурнамои экологӣ;

- таҳияи барнома, концепсия, стратегия, *дурнамо* ва нақшаҳои амал дар соҳаи ҳифзи муҳити зист; (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

- таҳия ва гузаронидани чорабиниҳои ҳифзи муҳити зист бо мақсади пешгирӣ ва рафъи зарар ба муҳити зист;

- муқаррар намудани пардохти маблағҳо барои таъсири манфӣ ба муҳити зист;

- муқаррар намудани лимитҳо, квотаҳо ва *тартиби* ситонидани пардохти маблағҳо барои истифодаи захираҳои табиӣ, аз ҷумла объектҳои олами набототу ҳайвонот, маҳсулоти ҷангал, партовҳо ба ҳавои атмосфера, манбаҳои обӣ, рӯи замин ва қабати он, ҷойгиронии партовҳо ва дигар намудҳои таъсири манфӣ ба муҳит зист; (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

- арзёбии иқтисодии объектҳои табиӣ ва табиӣ антропогенӣ, ҳамчунин таъсири фаъолияти хоҷагидорӣ ва дигар фаъолият ба муҳити зист;

- дастгирии давлатии фаъолияти соҳибкорӣ, инноватсионӣ ва дигар фаъолият (аз ҷумла суғуртаи экологӣ), ки ба ҷорӣ кардани технология ва истехсолоти беҳтарину пешқадам, навъҳои ғайрианъанавии энергия, истифодаи захираҳои мустаъмал ва коркарди партовҳо, инчунин дигар тадбирҳои самараноки ҳифзи муҳити зист нигаронидашуда;

- бо тартиби муқарраргардида ҷуброн намудани *зараре*, ки ба муҳити зист расонида шудааст; (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

- усулҳои дигари танзими иқтисодии такмил ва ҳифзи самараноки муҳити зист.

3. Танзими иқтисодии фаъолият оид ба ҳифзи муҳити зист тибқи қонунгузори *Ҷумҳурии Тоҷикистон* сурат мегирад.

Моддаи 17. Баҳисобгирӣ ва арзёбии иҷтимоӣ иқтисодии захираҳои табиӣ

1. Мақоми ваколатдори давлатии *Ҷумҳурии Тоҷикистон* дар соҳаи ҳифзи муҳити зист якҷоя бо мақомоти давлатии омор ва истифодабарандагони табиат ҳисоботи миқдор ва сифати захираҳои табиӣ, ашёи мустаъмал, инчунин маҳсулоти ғайриасосии фаъолияти хоҷагидорӣ ва дигар фаъолиятро таҳия мекунанд, арзёбии иҷтимоӣ иқтисодии онҳоро анҷом медиҳанд.

2. Пешбурди кадастрҳои давлатии захираҳои табиӣ, минтақаҳо ва объектҳои махсус муҳофизатшаванда ба зиммаи мақоми ваколатдори давлатии *Ҷумҳурии Тоҷикистон* дар соҳаи ҳифзи муҳити зист гузошта мешавад.

Моддаи 18. Маблағгузори чорабиниҳои ҳифзи муҳити зист

Чорабиниҳои ҳифзи муҳити зист аз ҳисоби манбаҳои зерин маблағгузорӣ карда мешаванд:

- буҷети давлатӣ;

- ҳақгузориҳои ихтиёрии шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ;

- дигар манбаҳои молиявие, ки қонунгузори *Ҷумҳурии Тоҷикистон* манъ накардааст.

Моддаи 19. Лимити квотаҳои истифодабарии захираҳои табиӣ

(ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

1. *Лимити квотаҳои истифодабарии захираҳои табиӣ барои истифодабарандагони табиат бо мақсади муайян кардани андозаҳои ниҳии истифодабарии захираҳои табиӣ, ихроҷи моддаҳои ифлоскунанда ва ҷойгиронии партовҳо дар ҳудуд ва мўҳлати муайян муқаррар карда мешаванд.* (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

2. *Лимити квотаҳои истифодаи захираҳои табиӣ барои истифодабарандагони табиат аз ҷониби мақоми ваколатдори давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи муҳити зист бо мақсади тадриҷан расидан ба андозаҳои меъёрии истифодаи захираҳои табиӣ, ҳадди имконпазири ихроҷи моддаҳои ифлоскунанда ба муҳити зист ва ҷойгиронии партовҳо бо назардошти вазъи экологии ҳудуд муқаррар карда мешаванд.* (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

Моддаи 20. Пардохти маблағҳо барои истифодаи захираҳои табиӣ ва расонидани таъсири манфӣ ба муҳити зист

1. Пардохти маблағҳо барои истифодаи захираҳои табиӣ (замин, об, сарватҳои зеризаминӣ, ҷангал, олами набототу ҳайвонот, захираҳои рекреатсионӣ ва дигар захираҳо) дар мавридҳои зерин ситонида мешавад:

- барои ҳуқуқи истифодаи захираҳои табиӣ;

- барои истифодаи захираҳои табиӣ дар доираи лимити квотаҳои муқарраршуда;

- барои аз лимити квотаҳои муқарраршуда зиёд истифода бурдани захираҳои табиӣ;

2. Пардохти маблағҳо барои расонидани таъсири манфӣ ба муҳити зист дар мавридҳои зерин ситонида мешавад:

- барои *партофтани, ихроҷи моддаҳои* ифлоскунанда, ҷойгиркунии партовҳо ва расонидани дигар намудҳои таъсир ба муҳити зист дар доираи лимиту квотаҳои муқарраршуда; **(ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)**

- барои аз лимит ва квотаҳои муқарраршуда зиёд партофтани маводи ифлоскунанда, ҷойгиркунии партовҳо ва расонидани дигар намудҳои таъсир ба муҳити зист.

3. Тартиби ҳисоб ва татбиқ кардани меъёри пардохти маблағҳо барои истифодаи захираҳои табиӣ ва таъсири манфӣ ба муҳити зистро Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян мекунад.

4. Пардохти маблағҳои истифодаи захираҳои табиӣ ва расонидани таъсир ба муҳити зист истифодабарандагони табиатро аз иҷрои чорабиниҳои ҳифзи муҳити зист, ҷуброни товони зарарҳои ба муҳити зист расонидашуда озод намекунад.

Моддаи 21. Фондҳои ҳифзи муҳити зист

1. Барои хароҷоти пешбинишудаи вобаста ба ҳифз ва солимгардони муҳити зист, барқарор кардани талафоти муҳити зист ва ҷуброни товони *зарари* ба он расонидашуда, фондҳои маҳаллӣ ва ҷумҳуриявӣ ҳифзи муҳити зист таъсис дода мешаванд. **(ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)**

2. Фондҳои мазкур аз ҳисоби маблағҳои барои истифодаи захираҳои табиӣ, ихроҷи (партофтани, ҷойгиронӣ) *моддаҳои ифлоскунанда* ба муҳити зист, пардохташуда, хайрияҳои ихтиёрии шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ ва дигар манъбаҳо ташаккул меёбанд. **(ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)**

3. Тартиби ташкилу истифодаи фондҳои ҳифзи муҳити зист аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешавад.

Моддаи 22. Фондҳои суғуртаи ҳифзи муҳити зист

1. Фондҳои суғуртаи ҳифзи муҳити зист барои пӯшонидани хароҷот оид ба барқарорсозии талафоти муҳити зист, ҷуброни товони зарари ба саломатии молу мулки шахрвандон дар натиҷаи офатҳои табиӣ, садамаю фалокат ва дигар хатарҳои экологӣ расида таъсис дода мешаванд.

2. Фондҳои мазкур аз ҳисоби маблағҷудкунии давлат, корхонаҳо, ташкилоту муассисаҳо, сарфи назар аз тобеъият ва шаклҳои моликиятшон, инчунин аз маблағи хайрияи ихтиёрии шахрвандон таъсис дода мешаванд.

3. Шартҳои суғуртакунӣ, тартиби ворид намудани пардохти маблағҳои суғуртавӣ мувофиқи онунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешаванд.

БОБИ 5. БАМЕЪЁРДАРОРИИ МУҲИТИ ЗИСТ

Моддаи 23. Бамеъёрдарории сифати муҳити зист

1. Бамеъёрдарории сифати муҳити зист бо мақсади муайян кардани ҳадди имконпазири меъёри аз ҷиҳати илмӣ асоснокшудаи таъсир ба муҳити зист, ки бехатарии экологӣ ва ҳифзи саломатии аҳоли, ҳифзи ҳавои атмосфера, об, замин, олами набототу ҳайвонот, истифодаи оқилона ва барқарорсозии захираҳои табииро кафолат медиҳад, анҷом дода мешавад.

2. Бамеъёрдарории сифати муҳити зист системаи *меъёрҳои* сифати муҳити зист мебошад, ки бо тартиби пешбинишудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳия мешаванд. **(ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)**

Моддаи 24. Таҳияи меъёрҳои соҳаи ҳифзи муҳити зист

Таҳияи меъёрҳои соҳаи ҳифзи муҳити зист инҳоро дар бар мегирад:

- иҷрои корҳои тадқиқотӣ-илмӣ ҷиҳати асосноккунии меъёрҳои соҳаи ҳифзи муҳити зист;
- бо тартиби муқарраргардида гузаронидани экспертиза, тасдиқ ва нашри меъёрҳои соҳаи ҳифзи муҳити зист;
- муайян кардани асосҳои таҳия ё аз нав дида баромадани меъёрҳои соҳаи ҳифзи муҳити зист;
- ташаккул ва пешбурди маҳзани ягонаи иттилоотии меъёрҳои соҳаи ҳифзи муҳити зист;

- арзёбӣ ва пешгӯӣ кардани натиҷаҳои экологӣ, иҷтимоию иқтисодии меъёрҳои соҳаи ҳифзи муҳити зист.

Моддаи 25. Меъёрҳои сифати муҳити зист

1. Меъёрҳои сифати муҳити зист барои арзёбии вазъи муҳити зист ба манфиати саломатии инсон, нигоҳдории системаҳои экологии табиӣ ва фонди генетикии олами набототу ҳайвонот муқаррар карда мешаванд.

2. Ба меъёрҳои сифати муҳити зист инҳо мансубанд:

- меъёрҳое, ки мутобиқи нишондиҳандаҳои кимиёвии вазъи муҳити зист муқаррар карда шудаанд, аз ҷумла меъёрҳои ҳадди имконпазири ғилзати моддаҳои кимиёвӣ, инчунин моддаҳои радиоактивӣ;

- меъёрҳое, ки мутобиқи нишондиҳандаҳои физикии вазъи муҳити зист муқаррар карда шудаанд, аз ҷумла мутобиқи нишондиҳандаҳои дараҷаи радиоактивӣ ва ҳарорат;

- меъёрҳое, ки мутобиқи нишондиҳандаҳои биологӣ вазъи муҳити зист муқаррар карда шудаанд, аз ҷумла навъ ва гурӯҳҳои растанӣ, ҳайвонот ва дигар организмҳое, ки ҳамчун индикаторҳои сифати муҳити зист истифода бурда мешаванд, инчунин меъёрҳои ҳадди имконпазири ғилзати микроорганизмҳо;

- дигар меъёрҳои сифати муҳити зист.

3. Барои минтақаҳои алоҳида (мамнӯъгоҳҳо, парваришгоҳҳо, паркҳои миллии табиӣ, минтақаҳои озоишию курортӣ ва истироҳатӣ) бо назардошти хусусиятҳои табию иқлимӣ, ҳамчунин арзиши махсуси онҳо меъёрҳои нисбатан қатъии сифати муҳити зист муайян карда мешаванд.

Моддаи 26. Меъёрҳои ҳадди имконпазири ихроҷ ва партофтани моддаҳои ифлоскунанда (ҚЧТ аз 18.07.17 с., №1449)

1. Меъёрҳои ҳадди имконпазири ихроҷ ва партофтани моддаҳои *ифлоскунанда*, аз ҷумла микроорганизмҳои патогенӣ ва дигар моддаҳои биологӣ ҳаво ва обу заминро ифлоскунанда бо назардошти воридоти умумии партовҳо аз ҳамаи объектҳои истехсолӣ, маълумотҳои инвентаризатсияи ихроҷ ва партофтани моддаҳои *ифлоскунанда* аз ҳар як манбаи ифлоскунанда, меъёрҳои ҳадди имконпазири ғилзати моддаҳои *ифлоскунанда* дар муҳити зист ва ифлосии мавҷудаи он муайян карда мешавад. (ҚЧТ аз 18.07.17 с., №1449)

2. Ихроҷ ва партофтани моддаҳои *ифлоскунанда*, дигар модда ва микроорганизмҳо ба муҳити зист дар доираи лимитҳои муқарраргардидаи имконпазири ихроҷ ва партофтани моддаҳо ва микроорганизмҳо дар асоси иҷозати мақоми ваколатдори давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи муҳити зист мумкин аст. (ҚЧТ аз 18.07.17 с., №1449)

Моддаи 27. Меъёрҳои ҳадди имконпазири дараҷаи садо, ларзиш, майдонҳои магнитӣ ва дигар таъсири номатлуби физикӣ

1. Меъёрҳои ҳадди имконпазири дараҷаи садо, ларзиш, майдонҳои магнитӣ ва дигар таъсири номатлуби физикӣ ба андозаи таъминкунандаи ҳифзи саломатӣ ва қобилияти меҳнатии одамон, ҳифзи олами набототу ҳайвонот ва муҳити зисти барои зиндагӣ мусоид муайян карда мешавад.

2. Меъёрҳои мазкур ва усулҳои муайян кардани онҳо аз ҷониби мақомоти назорати давлатии санитарияю эпидемиологӣ яқоя бо мақоми ваколатдори давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи муҳити зист таҳия ва аз тарафи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ карда мешаванд.

Моддаи 28. Меъёрҳои ҳадди имконпазири дараҷаи таъсири радиатсионӣ

1. Меъёрҳои ҳадди имконпазири дараҷаи таркиби беҳавфи моддаҳои радиоактивӣ дар муҳити зист ва озӯқа, ҳадди имконпазири дараҷаи шуоъафкании радиатсионӣ ба андозае муайян карда мешаванд, ки саломатии инсон ва насли ояндаи одамон, нигоҳдории олами набототу ҳайвонот ва ҳолати мусоиди зист кафолат дода шаванд.

2. Меъёрҳои мазкур ва усулҳои муайян кардани онҳо аз ҷониби мақомоти назорати давлатии санитарияю эпидемиологӣ яқоя бо мақоми ваколатдори давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи муҳити зист таҳия ва аз тарафи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ карда мешаванд.

Моддаи 29. Меъёрҳои истифодабарии нури ва захрдоруҳои кимиёвӣ ва дигар

моддаҳои кимиёвӣ

(ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

Меъёрҳои истифодаи нуриҳои минералӣ ва органикӣ, дигар моддаҳои кимиёвӣ ва воситаҳои нумӯи растаниҳо дар соҳаҳои кишоварзӣ, ҷангалпарварӣ ва дигар соҳаҳои иқтисодиёт ба андозае муқаррар карда мешаванд, ки талаботи ҳадди имконпазири бақияи моддаҳои кимиёвӣ дар таркиби озуқа ва организми одам, инчунин ҳифзи саломатии инсон, фонди генетикии он ва олами набототу ҳайвонот таъмин карда шаванд.

Моддаи 30. Меъёрҳои ҳадди имконпазири бақияи моддаҳои кимиёвӣ ва микроорганизмҳои зарарноки биологӣ дар озуқа

1. Меъёрҳои ҳадди имконпазири бақияи моддаҳои зарарноки кимиёвӣ, захрдоруҳои кимиёвӣ ва микроорганизмҳои зарарноки биологӣ дар озуқа бо роҳи муайян кардани меъёри камтарини имконпазири барои саломатии инсон безарар, барои ҳар як намуди моддаи кимиёвӣ, захрдоруҳои кимиёвӣ ва микроорганизмҳои зарарноки биологӣ ва ҳар як намуди озуқа муайян карда мешаванд.

2. Меъёрҳои мазкур аз ҷониби мақомоти назорати давлатии санитарияу эпидемиологияи Ҷумҳурии Тоҷикистон бо назардошти стандартҳои пешбининамудаи санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳия ва аз тарафи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ карда мешаванд.

Моддаи 31. Стандартҳои экологӣ

1. Дар стандартҳо барои техника, технология ва маводу ашъеи нав, дигар маҳсулоте, ки метавонанд ба табиат, саломатӣ ва фонди генетикии инсон таъсири зарарнок расонанд, талаботи экологие муқаррар карда мешаванд, ки риояи меъёрҳои ҳадди имконпазири таъсиррасонӣ ба муҳити зистро дар чараёни истеҳсолот, барқарорсозӣ, нигоҳдорӣ, ҳамлу нақл, истифода (истеъмол) ва нобудсозии маводу маҳсулоти мазкур бояд таъмин намоянд.

2. Стандартҳои мазкур, усулҳои муайян кардани онҳо ва намудҳои техника, технология, масолах, моддаҳо ва дигар маҳсулоте, ки барои онҳо таҳия мешаванд, аз ҷониби мақоми ваколатдори давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи муҳити зист дар мувофиқа бо мақомоти назорати давлатии санитарияу эпидемиологӣ тасдиқ карда мешаванд.

Моддаи 32. Меъёрҳои имконпазири шиддати антропогенӣ ба муҳити зист

1. Меъёрҳои имконпазири шиддати антропогенӣ ба муҳити зист барои субъектҳои фаъолияти хоҷагидорӣ ва дигар фаъолият бо мақсади арзёбӣ ва танзими таъсири ҳама манбаъҳои статсионарӣ, сайёр ва дигар манбаъҳои ба муҳити зист таъсиррасон, ки дар ҳудуди минтақаи мушаххас ҷойгиранд, муқаррар карда мешаванд.

2. Меъёрҳои имконпазири шиддати антропогенӣ ба муҳити зист барои ҳар як намуди таъсири фаъолияти хоҷагидорӣ ва дигар фаъолият ба муҳити зист ва таъсири муштараки ҳамаи манбаъҳои дар ҳудуди ин минтақа ҷойгирбуда муқаррар карда мешаванд.

3. Ҳангоми муқаррар намудани меъёрҳои имконпазири шиддати антропогенӣ ба муҳити зист хусусиятҳои муҳити зисти минтақаҳои мушаххас, аз ҷумла *гуногунии биологӣ* ба инобат гирифта мешаванд. (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

Моддаи 33. Меъёрҳои минтақаҳои санитарӣ ва муҳофизатӣ

1. Меъёрҳои минтақаҳои санитарӣ, муҳофизатӣ, санитарияу *муҳофизатӣ* барои ҳифзи обанбор ва дигар манбаъҳои обтаъминкунӣ, минтақаҳои курортӣ, муолиҷавию солимгардонӣ, маҳалҳои аҳолинишин ва дигар ҳудудҳо аз ифлосшавӣ ва дигар таъсири номатлуб муқаррар карда мешаванд. (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

2. Меъёрҳои мазкур аз ҷониби мақомоти назорати давлатии санитарияу эпидемиологӣ ва ҳифзи муҳити зист яқоя бо дигар мақоми ваколатдори давлатӣ таҳия карда, мавриди амал қарор дода мешаванд.

Моддаи 34. Сертификатсияи экологӣ

1. Сертификатсияи экологӣ бо мақсади таъмини фаъолияти аз ҷониби хоҷагидорӣ ва дигар фаъолияти аз ҷиҳати экологӣ бехатари шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ гузаронида мешавад.
2. Сертификатсияи экологӣ метавонад ҳатмӣ ё ихтиёрӣ бошад.
3. Сертификатсияи экологӣ ҳатмӣ мувофиқи тартиби муқаррарнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон анҷом дода мешавад.

БОБИ 6.

АРЗЁБИИ ТАЪСИР БА МУҲИТИ ЗИСТ ВА ЭКСПЕРТИЗАИ ЭКОЛОГӢ

Моддаи 35. Арзёбии таъсир ба муҳити зист

1. Фаъолияти хоҷагидорӣ ва дигар фаъолияти ба нақша гирифташавандаи шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ, ки ба муҳити зист, аз ҷумла ба саломатии аҳоли мустақиман ё ғайримустақим таъсир мерасонад, арзёбӣ карда мешавад.
2. Арзёбии таъсир ба муҳити зист расмиёти ҳатмӣ буда, ҳангоми таҳияи ҳама гуна вариантҳои алтернативии ҳуҷҷатҳои пешазлоиҳавӣ, аз ҷумла пеш аз сармоягузорӣ, ки фаъолияти хоҷагидорӣ ва дигар фаъолияти ба нақша гирифташавандаро асоснок мекунад, бо иштироки ҷомеа гузаронида мешавад.
3. Номгӯи навъҳои фаъолият ва талабот нисбати маводи арзёбии таъсир ба муҳити зист дар низомнома, ки онро Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ мекунад, муқаррар карда мешавад.

Моддаи 36. Экспертизаи экологӣ

(ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

1. Экспертизаи экологӣ барои санҷиши асоснокӣ ва мутобиқати фаъолияти хоҷагидорӣ ва фаъолияти дигари ба нақша гирифташуда ба талаботи меъёрҳои сифати муҳити зисти табиӣ, қонунгузориҳои ҳифзи муҳити зист ва амнияти экологӣ ҷомеа гузаронида мешавад.
2. Сохтмон, мавриди истифода қарор додан, инчунин амалӣ сохтани фаъолияти дигари хоҷагидорӣ бе ҳулосаи мусбии экспертизаи экологӣ манъ аст.
3. Вазифаҳо ва тартиби гузаронидани экспертизаи экологиро Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи экспертизаи экологӣ" муқаррар мекунад.

БОБИ 7.

ТАЛАБОТИ ЭКОЛОГӢ ҲАНГОМИ ҶОЙГИРОНӢ, ЛОИҲАКАШӢ, СОХТМОН, АЗНАВСОЗӢ, МАВРИДИ ИСТИФОДА ҚАРОР ДОДАНИ КОРХОНА, ИНШООТ ВА ДИГАР ОБЪЕКТҲО

Моддаи 37. Талаботи умумии экологӣ ҳангоми ҷойгиронӣ, лоиҳакашӣ, сохтмон, азнавсозӣ, мавриди истифода қарор додани корхона, иншоот ва дигар объектҳо

1. Ҳангоми ҷойгиронӣ, лоиҳакашӣ, сохтмон, таҷдид, мавриди истифода қарор додан, муваққатан *боздоштан* (консерватсия кардан) ва барҳамдиҳии корхона, иншооту дастгоҳҳо, ҳангоми гузаронидани ҳатҳои интиқоли барқ ва алоқа, қубурҳо, каналҳо, роҳҳои нақлиётӣ ва дигар объектҳои, ки ба муҳити зист мустақиман ва ғайримустақим таъсир расонида метавонанд, бояд талабот оид ба ҳифзи муҳити зист, аз ҷумла ҳифзи саломатии инсон риоя гардида, барои ҳифз ва солимгардонии муҳити зист, истифодаи оқилона ва барқарорсозии захираҳои табиӣ тадбирҳо андешида шаванд. (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)
2. Вайрон кардани талабот оид ба ҳифзи муҳити зист боиси тибқи амри мақомоти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи муҳити зист муваққатан боздоштан, маҳдуд кардан ё пурра қатъ гардонидани фаъолияти ҷойгиронӣ, лоиҳакашӣ, сохтмон, азнавсозӣ, мавриди истифода қарор додан, муваққатан боздоштан ва барҳам додани объектҳои аз ҷиҳати экологӣ зарарнок, сарфи назар аз шакли моликият ва тобеъият, мегардад.

Моддаи 38. Талабот дар соҳаи ҳифзи муҳити зист ҳангоми ҷойгиронии корхонаҳо, иншоот ва дигар объектҳо

1. Ҳангоми ҷойгиронии корхонаҳо, иншооту объектҳои дигар, сарфи назар аз шаклҳои моликият ва тобеъият, иҷрои талабот оид ба ҳифзи муҳити зист, истифодаи оқилона ва барқарорсозии захираҳои

табиӣ, амнияти экологӣ, ба назар гирифтани оқибатҳои наздиктарин ва дури экологӣ, генетикӣ, иқтисодӣ, демографӣ, маънавӣ ва дигари фаъолияти объектҳои мазкур бояд таъмин карда шавад.

2. Ҷойҳои сохтмони корхона, иншооту дигар объектҳо, сарфи назар аз шаклҳои моликият ва тобеият, тибқи қонунгузори амалкунанда, дар сурати мавҷуд будани хулосаи мусбии экспертизаи давлатии экологӣ муайян карда мешаванд.

3. Ҳангоми ҷойгирони биноҳо, иншоот ва дигар объектҳо тамоми чораҳои имконпазир оид ба ҳалалдор нагаштани манфиатҳои қонунии шаҳрвандон андешида мешаванд.

Моддаи 39. Талаботи экологӣ нисбати сохтмону азнавсозии корхона, иншоотҳо ва дигар объектҳо

1. Иҷрои корҳои оmodасозӣ дар маҳал, сохтмон, таъмиру таҷдиди объектҳо, сарфи назар аз шакли моликият тобеияташон, бе хулосаи мусбии экспертизаи давлатии экологӣ манъ аст. Тағйир додани лоиҳа ё арзиши корҳои тасдиқшуда бар зарари муҳити зист иҷозат дода намешавад.

2. Корҳои дар қисми экологии лоиҳа пешбинишуда дар навбати аввал иҷро карда мешаванд.

3. Ҳангоми иҷрои корҳои сохтмонӣ ҷиҳати ҳифзу истифодаи оқилонаи захираҳои табиӣ, рекултиватсияи заминҳо ва барқарорсозии захираҳои дигари табиӣ, ободонии атроф ва солимгардонии муҳити зист бояд тадбирҳо андешида шаванд.

4. Риоя накардани талаботи моддаи мазкур боиси дар асоси амрияти мақоми ваколатдори давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи муҳити зист, назорати давлатии санитарии эпидемиологӣ, назорати бехатарии корҳо дар саноат ва назорати кӯҳкорӣ манъ кардани корҳои сохтмонӣ то бартараф кардани норасоҳои қайдшуда мегардад.

Моддаи 40. Риоя намудани талаботи экологӣ ҳангоми хусусигардонии молу мулкҳои давлатӣ

1. Корхона ва дигар объектҳо бо назардошти натиҷаҳои санҷиши вазъи экологии онҳо хусусӣ гардонидани мешаванд. *Санҷиши вазъи экологии корхона ё объекти дигари хусусигардонидашаванда тибқи нақшаи хусусигардонӣ пешбинӣ карда мешавад ва аз ҷониби мақоми ваколатдори давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи муҳити зист анҷом дода мешавад. (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)*

2. Чорабиниҳо оид ба тоза ва безаргардонии корхона ва дигар объекти хусусигардонӣ аз ҳисоби давлат ва (ё) бо розигии молики нав аз манбаъҳои зерин маблағгузорӣ карда мешаванд:

- маблағи барои сохтмон, таҷдид ва азнавчиҳозонии объектҳои ҳифзи муҳити зист бозсармоягузорӣ намудани молики нави корхона;

- аз ҳисоби маблағе, ки ба корхона ва дигар объекти хусусигардонидашуда дар шакли қарзҳои мақсаднок, қарзҳои бефоиз ва маблағгузори мақсадноки эҳтиёҷоти вобаста ба ҳифзи муҳити зист ворид мешаванд;

- аз ҳисоби маблағе, ки корхона тавассути системаи суғуртаи экологӣ мегирад;

- аз ҳисоби дигар манбаъҳои, ки қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон манъ накардааст.

Моддаи 41. Риоя намудани талабот ва ўҳдадорӣҳои экологӣ ҳангоми муфлисшавӣ

1. Ҳангоми оғоз намудани парванда оид ба муфлисшавӣ нисбати шахси ҳуқуқӣ - истифодабарандаи табиат санҷиши вазъи экологии он гузаронида мешавад.

2. Ўҳадорӣҳои гузаронидани санҷиши вазъи экологии корхона ва дигар объекти муфлисшуда ба зиммаи мақомоти анҷомдиҳандаи санатсия ё идорақунандаи берунӣ вогузор карда мешавад.

3. Объекти санҷиш натиҷаҳои фаъолияти хоҷагидорӣи корхона, ки боиси муфлисшавӣ гаштааст, инчунин риояи талаботи экологӣ аз ҷониби он *мебошад. (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)*

4. Ҳангоми баррасии парванда оид ба муфлисшавии шахси ҳуқуқӣ - истифодабарандаи табиат манфиати кредиторон нисбати ўҳдадорӣҳои экологӣ ба инобат гирифта мешавад.

Моддаи 42. Риоя намудани талабот ва ўҳдадорӣҳои экологӣ ҳангоми барҳамдиҳӣ ва азнавташкилдихӣи шахси ҳуқуқӣ

1. Шахси ҳуқуқӣ - истифодабарандаи табиат бо назардошти талаботи экологӣ дар асоси маълумоти санҷиши ҳолати корхона, бо инъикоси ҳатмии натиҷаҳои онҳо дар баланси барҳамдиҳӣ, ки ҳангоми азнавташкилдихӣи шахси ҳуқуқӣ мураттаб мегардад, барҳам дода ва аз нав ташкил карда мешавад.

2. Ҳолати экологии шахси ҳуқуқии барҳамдодашаванда ё аз нав ташкилдодашаванда аз ҷониби мақоми ваколатдори давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи муҳити зист мавриди санҷиш қарор мегирад.

3. Ҳангоми азнавташкилдидиҳои шахси ҳуқуқӣ ворисони ҳуқуқии молики нав нисбати ўҳдадорихои экологӣ мутобиқи тавозуни тақсимоӣ таъмин карда мешаванд.

4. Шахси ҳуқуқӣ бо назардошти манфиатҳои қарзидиҳандагон нисбати ўҳдадорихои экологӣ барҳам дода мешавад.

Моддаи 43. Талаботи экологӣ ҳангоми мавриди истифода қарор додани корхона, иншоот ва дигар объектҳо

1. Корхона, иншоот ва дигар объектҳо бо шартӣ дар ҳаҷми пурра иҷро кардани талаботи экологии дар лоиҳа пешбинишуда, тибқи санадҳои комиссияҳои қабул, ки бо иштироки намояндагони *мақоми* ваколатдори давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи муҳити зист таъсис меёбанд, мавриди истифода қарор дода мешаванд. **(ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)**

2. Мавриди истифода қарор додани корхона, иншоот ва дигар объектҳо, ки бо воситаҳои назорати ифлосшавии муҳити зист, иншооту таҷҳизоти зарурии тоза ва безараргардонӣ ва нобуд кардани партовҳои зарарнок, ихроҷ ва партофтани моддаҳои ифлоскунанда то ҳадди меъёрҳои ҷоиш таъмин нестанд, бе анҷом додани корҳои лоиҳавии рекултиватсияи замин, барқарорсозии захираҳои дигари табиӣ ва солимгардонии муҳити зист манъ аст.

БОБИ 8.

ТАЛАБОТИ ЭКОЛОГӢ ҲАНГОМИ ИСТИФОДАИ КОРХОНАҲО, ИНШООТ, ОБЪЕКТҲОИ ДИГАР ВА ИҶРОИ ФАЪОЛИЯТИ ДИГАР

Моддаи 44. Талаботи экологӣ ҳангоми истифодаи корхонаҳо, иншоот ва дигар объектҳо

1. Корхона, ташкилоту муассисаҳо ва шахрвандон вазифадоранд, ки оид ба риояи низоми технологӣ ва иҷрои талаботи ҳифзи муҳити зист, истифодаи оқилона ва барқарорсозии захираҳои табиӣ ва солимгардонии муҳити зист тадбирҳои самаранок андешанд.

2. Корхонаҳо ва ташкилоту муассисаҳо дар асоси қоидаҳои самараноки иншоотҳои партовтозақунӣ, таҷҳизот ва воситаҳои назорат, безараргардонӣ ва истифодаи партови мустағмак, гузаштан ба технология ва истеҳсолоти аз ҷиҳати экологӣ беҳавф меъёрҳои муқарраршудаи сифати муҳити зистро риоя мекунанд, оид ба ҳифз ва барқароркунии маҳсулнокии системаҳои экологии табиӣ, ҳифзи замин, хок, сарватҳои қабри замин, об, ҳавои атмосфера, олами набототу ҳайвонот ва барқарорсозии захираҳои табиӣ тадбирҳо меандешанд.

3. Риоя накардани талаботи экологӣ ҳангоми истифодаи корхона, иншоот ва объектҳои дигар, боиси боз доштан, маҳдуд сохтан ва қатъ кардани фаъолияти корхонаҳо, ташкилоту муассисаҳо ё сех, шӯъба, филиалҳо ва таҷҳизоти онҳо бо қарори мақоми ваколатдори давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи муҳити зист мегардад.

4. Самти фаъолияти объектҳо, қисматҳои алоҳидаи он ё коргоҳҳо, истифода бурдани технология ва техникаи нави аз ҷиҳати экологӣ зарарнок дар мувофиқа бо мақоми ваколатдори давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи муҳити зист дигар карда мешавад.

Моддаи 45. Талаботи экологӣ дар соҳаи кишоварзӣ ва ҳоҷагии ҷангал

1. Шахсони воқеӣ ва ҳуқуқии дар соҳаи кишоварзӣ ва ҳоҷагии ҷангал фаъолияткунанда вазифадоранд нисбати ҳифзи хок, обанборҳо, *олами наботот ва ҳайвонот* аз таъсири зараровари офатҳои табиӣ, оқибати номатлуби истифодаи техника, моддаҳои кимиёвӣ ва омилҳои дигаре, ки ҳолати муҳити зистро бад мекунанд ва ба саломатии инсон зарар мерасонанд, тадбирҳо андешанд. **(ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)**

2. Фермаву комплексҳои чорводорӣ, корхонаҳои коркарди маҳсулоти кишоварзӣ ва ҳоҷагии ҷангал бояд талаботи санадҳои меъёрии санитарияю муҳофизатӣ, минтақаҳои ҳифзи об ва иншоотҳои партовтозақунӣ, ки ифлос ва касифшавии замин, обҳои рӯизаминиву зеризаминӣ, нобуд ва харобшавии ҷангалу чарогоҳҳо, инчунин ба ҷузъиёти дигари муҳити зист расонидани зарарро истисно менамоянд, риоя кунанд. **(ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)**

3. Ичро накардани талаботи мазкур ва расонидани зарар ба муҳити зист, аз ҷумла ба саломатии инсон, боиси дар асоси амрияхои *мақоми* ваколатдори давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи муҳити зист ва назорати давлатии санитарии эпидемиологӣ боздоштан, маҳдуд ё қатъ кардани фаъолияти аз ҷиҳати экологӣ зарарноки объектҳои соҳаи кишоварзӣ, хоҷагии ҷангал ва дигар объектҳо мегардад. (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

Моддаи 46. Талаботи экологӣ ҳангоми банақшагирӣ, лоиҳакашӣ ва иҷрои корҳои мелиоративӣ

1. Шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ ҳангоми банақшагирӣ, лоиҳакашӣ, иҷрои корҳои мелиоративӣ ва истифодаи системаҳои мелиоративӣ оид ба риояи мувозинати об, истифодаи оқилона ва ҳифзи замин, наботот, аз ҷумла ҷангалзор, истифодаи сарфакоронаи об, пешгирӣ аз зериобмонӣ, ботлоқшавӣ, шӯршавӣ, эрозияи замин, роҳ надодан ба нобудшавии ҷойҳои тухммонӣ, парваришбӣ, зимистонгузаронӣ ва кӯчидани моҳиён ва таъсири дигари зараровар ба муҳити зист бояд тамоми тадбирҳоро андешанд.

2. Риоя накардани талаботи мазкур боиси дар асоси амрияхои мақоми ваколатдори давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи муҳити зист боздоштани иҷрои корҳои лоиҳакашӣ, сохтмон ё истифодабарии ин системаҳо то бартараф намудани норасоӣҳо ё қатъ гардонидани ҷунин корҳо ва ҳамзамон қатъ кардани маблағгузори ҷунин корҳо аз ҷониби муассисаҳои бонкӣ мегардад.

Моддаи 47. Талаботи экологӣ нисбати объектҳои энергетикӣ

1. Ҷойгиронӣ, лоиҳакашӣ, сохтмон ва мавриди истифода қарор додани корхона, дастгоҳ ва дигар объектҳои энергетикӣ, инчунин дарғот, сарбанд ва обанборҳо, мувофиқи талаботи моддаҳои 38-45 Қонуни мазкур сурат мегирад.

2. Таҳияи концепсияҳо ва барномаҳои рушди энергетика бо назардошти зарурати кам кардани таъсири манфии оқибатҳои экологӣ ва таъсири объектҳои энергетикӣ ба муҳити зист, аз ҷумла ба саломатии аҳоли анҷом дода мешавад.

3. Ҳангоми ҷойгиронӣ, лоиҳакашӣ, сохтмони нерӯгоҳҳои барқи обӣ ва дигар объектҳои энергетикӣ зарурати иқтисодӣ, релефи маҳалли ҷойгиронии объект, тадбирҳои бештар эҳтиёт кардани замин, ҷангал, конҳо, маҳалҳои аҳолинишин, ёдгориҳои табиӣ, таърихӣ ва фарҳангӣ, ҳифзи самараноки захираҳои моҳӣ, қабати ҳосилхези замин ва роҳ надодан ба тағйироти манфӣ дар муҳити зист ҳангоми тоза намудан ва бо об пур кардани обанбор бояд ба назар гирифта шаванд.

4. Риоя накардани талаботи мазкур боиси дар асоси амрияхои мақоми ваколатдори *давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон* дар соҳаи ҳифзи муҳити зист боздоштани корҳои лоиҳакашӣ, сохтмон ё ин ки қатъ гардонидани истифодабарии объектҳои энергетикӣ то бартараф намудани норасоӣҳо мегардад. (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

Моддаи 48. Талаботи экологӣ ҳангоми лоиҳакашӣ, сохтмон, азнавсозии шаҳрҳо ва дигар маҳалҳои аҳолинишин

1. Лоиҳакашӣ, сохтмон, азнавсозии шаҳрҳо ва дигар маҳалҳои аҳолинишин бояд ба талаботи моддаҳои 38-45 Қонуни мазкур мувофиқат кунад ва шароити мусоиди экологиро барои зиндагӣ ва қору истироҳати аҳоли таъмин намояд.

2. Сохтмони объектҳои нав ва зиёд кардани иқтидорҳои объектҳои амалкунандаи хоҷагидорӣ, сарфи назар аз шаклҳои

моликият ва тобеъият, дар минтақаҳои, ки олудагии муҳити зист аз меъёрҳои муқарраршуда зиёд аст, манъ мебошад.

3. Ҳангоми лоиҳакашӣ, сохтмон, азнавсозии шаҳрҳо ва дигар маҳалҳои аҳолинишин таъмини об, кабудизоркунӣ, канализатсия, бунёди фарши кӯчаҳо, безаргардонӣ, анборкунӣ, аз назари экологӣ ва санитарӣ беҳавф кашонидан, нобуд сохтан ва ғур кардани партовҳо, равона сохтан ва тоза кардани селобаҳо бояд ба назар гирифта шаванд.

4. Бо мақсади ҳифзи муҳити зист дар атрофи шаҳрҳои азим, марказҳои саноатӣ ва объектҳои азими аз ҷиҳати экологӣ хавфнок боғу ҷангалзор, минтақаҳои муҳофизатӣ, иншоотҳои селгардон ва мустаҳкамкунандаи соҳилҳо бунёд карда мешаванд.

Моддаи 49. Талаботи экологӣ нисбати истифодаи маводи радиоактивӣ

1. Корхонаҳо, ташкилоту муассисаҳо ва шахрвандон ӯҳдадоранд, ки қоидаҳои истеҳсол, нигоҳдорӣ, кашонидан, истифодабарӣ, нобуд сохтан ва гӯронидани маводи радиоактивӣ (манбаъҳои иондори нурафкан ва маводи ядрой)-ро риоя кунанд, ба баланд гаштани меъёрҳои ҳадди ҷои радиатсия роҳ надиҳанд, дар сурати баланд шудани он феврал ба мақомоти дахлдор, ки бехатарии радиатсиониро таъмин мекунанд, дар хусуси сатҳи баланди радиатсия, ки барои саломати инсон ва уҳити зист хавфнок аст, хабар диҳанд, барои рафъи манбаъҳои захролудшавӣ тадбирҳо андешанд.

2. Корхонаю муассисаҳо, ташкилот ва шахрвандоне, ки қоидаҳои муносибат бо маводи радиоактивиро риоя намеkunанд, мувофиқи қарори мақоми ваколатдори давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи муҳити зист, назорати давлатии санитарияу эпидемиологӣ аз ҳуқуқи истифодаи ин мавод маҳрум ё фаъолиятшон оид ба истифодаи ин мавод то бартараф кардани норасоӣҳо қатъ карда мешавад.

3. Ворид намудани партовҳо ва маводи радиоактивӣ, инчунин ҳамлу нақли (транзити) онҳо *тавассути* ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон манъ аст. (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

Моддаи 50. Талаботи экологӣ ҳангоми истифодаи маводи кимиёвӣ ва маводи дигар дар фаъолияти хоҷагидорӣ ва дигар фаъолият

1. Корхонаю муассиса, ташкилотҳо, шахсони мансабдори онҳо ва шахрвандон вазифадоранд, ки қоидаҳои истеҳсол, нигоҳдорӣ, кашонидан ва ба кор бурдани маводи кимиёвӣ, воситаҳои ғимояи растаи ва нумӯяи он, нуриҳои минералӣ, ки дар фаъолияти хоҷагидорӣ ва дигар фаъолият истифода мешаванд, риоя кунанд, меъёрҳои муқарраршудаи истифодаи онҳоро риоя карда, барои пешгирии оқибати зарарноки онҳо ба муҳити зист, аз ҷумла ба саломати инсон чораҳо андешанд.

2. Мақоми ваколатдори давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи муҳити зист дар мувофиқа бо мақоми назорати давлатии санитарияу эпидемиологӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳар сол рӯйхати мавод ва доруҳои кимиёвиеро, ки ба овардан ва истифода бурдани онҳо ба ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон иҷозат дода шудааст, тасдиқ менамояд. Ба воридот, истеҳсол ва истифодаи маводи эҳтимолан хатарноки кимиёвӣ, инчунин маводи бори аввал ба ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон ворид ва истифодашаванда, баъд аз тадқиқи зарурии экологӣ ва токсикӣ-гигиенӣ, танзими гигиенӣ муносибат бо онҳо, муқаррар намудани меъёрҳои токсикӣ-гигиенӣ ва экологӣ, бақайдгирии давлатии ин моддаҳо бо тартиби муқаррарнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон иҷозат дода мешавад.

3. Истифодаи маводи захрнокӣ кимиёвӣ таъзиянашаванда, ки ба муҳити зист ва саломати инсон таъсири манфӣ мерасонад, манъ аст.

4. Қоидаҳои ҳифзи муҳити зист ба манфиати ҳифзи саломати инсон аз таъсири маводи зарарноки кимиёвӣ, ки дар фаъолияти хоҷагидорӣ ва фаъолияти дигар ба кор бурда мешаванд, аз ҷониби мақоми ваколатдори давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи муҳити зист дар мувофиқа бо мақоми назорати давлатии санитарияу эпидемиологӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ карда мешаванд.

Моддаи 51. Ҳифзи муҳити зист аз таъсири зарарноки биологӣ

1. Ҳангоми ҷойгиронӣ, лоиҳакашӣ, сохтмон, ба истифода додан ва истифодабарии корхонаҳо, иншооту объектҳои дигар, сарфи назар аз шаклҳои моликияти тобеият, ки ба муҳити зист таъсири биологӣ мерасонанд, бояд меъёрҳои ҳадди ҷои ғилзати микробҳо дар муҳит, бемориҳои замбӯруғӣ, вирусҳо ва дигар микроорганизмҳо ва маводи биологӣ ба таври сунъӣ ҳосилкардашуда, ки онҳоро мақоми назорати давлатии санитарӣ-эпидемиологӣ тасдиқ менамояд, риоя карда шаванд.

2. Истеҳсол, парвариш ва дар муҳити зист ҷойгир кардани объектҳои биологӣ ба табиати маҳал бегона, аз ҷумла бо усули сунъӣ ҳосилшуда, инчунин истифодаи онҳо ҳангоми мавҷуд будани ҳулосаи мусбӣи экспертизаи давлатии экологӣ иҷозат дода мешавад.

3. Шахсони воқеӣ ва ҳуқуқие, ки ба муҳити зист таъсири биологӣ мерасонанд ва ё имконияти чунин таъсиррасониро доранд, вазифадоранд истеҳсол, офаридан, нигоҳдорӣ, ҳамлу нақл, истифода ва нобуд кардани микроорганизмҳо ва маводи биологӣ аз ҷиҳати экологӣ безарарро таъмин намуда, ҷиҳати рафъи садамаву фалокатҳо, пешгирии ва барҳам додани оқибати таъсири зарарноки биологӣ ба муҳити зист ва саломати инсон ва фонди генетикии он чораҳо андешанд.

4. Мушоҳида, ба ҳисоб гирифтани манбаъҳо ва назорати дараҷаи таъсири биологӣ ба муҳити зист аз ҷониби мақомоти назорати давлатии санитарӣ-эпидемиологӣ сурат мегирад.

Моддаи 52. Ҳифзи муҳити зист аз таъсири садо, ларзиш, майдонҳои магнитӣ ва дигар таъсири зарарноки физикӣ
(ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

1. Шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ ўҳдадоранд, ки барои пешгирӣ ва рафъи садою ларзишҳои зарарноки истеҳсолӣ, таъсири манфии майдонҳои магнитӣ ва дигар таъсири зарарноки физикӣ дар биноҳои истеҳсолӣ, чамъиятӣ, истиқоматӣ, дар кӯчаҳо, ҳавлиҳо, майдонҳои шаҳр ва дигар маҳалҳои аҳолинишин, минтақаҳои истироҳати аҳоли, ҷойҳои чамъшавии зиёди ҳайвонот ва паррандаҳои ваҳшӣ тадбирҳои зарурӣ андешанд.

2. Барзиёдии аз меъёрҳои ҳадди ҷоиши дараҷаи таъсири садою ларзишҳои истеҳсолӣ ва нақлиётӣ, ларзиш, майдонҳои магнитӣ ва таъсири дигари зарарноки физикӣ ба саломатии инсон ва муҳити зист манъ аст. Тадбирҳои, ки риояи меъёрҳои мазкурро кафолат медиҳанд, ҳангоми тарҳкашӣ ва сохтмони шаҳрҳо ва дигар маҳалҳои аҳолинишин, лоиҳакашӣ, сохтмон ва таҷдиди корхонаҳо, коргоҳҳо, хатҳои технологӣ, бунёду азхудкунии техникаи нав, ҳангоми лоиҳакашӣ ва истифодабарии воситаҳои нақлиёти рӯизаминӣ, зеризаминӣ, обӣ ва ҳавой пешбинӣ карда мешаванд.

Моддаи 53. Ҳифзи муҳити зист ҳангоми муоимилот бо партовҳои истеҳсолӣ ва истеъмолӣ

1. Шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ ўҳдадоранд барои чамъоварӣ, кашонидан, безараргардонӣ, коркард, истифода, анборкунӣ, гӯронидан, инчунин кам кардани пайдоиши партовҳои истеҳсолӣ ва истеъмолӣ чораҳои самарабахш андешида, меъёру қоидаҳои амалкунандаи экологӣ, санитарӣ-гигиенӣ ва зиддиэпидемиявиرو риоя намоянд.

2. Партофтани партовҳои саноатӣ ва обҳои тозанащудаи канализатсия ба обанборҳои истифодаи умум, мачроҳои селрав ва каналҳои обёрӣ, қабатҳои обрави зеризаминӣ, дар ҳудуди маҳалҳои истиқоматӣ, чангалзорҳо ва киштзорҳо манъ аст. Ҷойҳои анборкунӣ ва гӯронидани партовҳо аз тарафи мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ дар мувофиқа бо мақоми ваколатдори давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи муҳити зист, мақоми назорати давлатии санитарӣ-эпидемиологӣ ва геология муайян карда мешаванд.

3. Гӯронидани партовҳои хатарнок, аз ҷумла партовҳои радиоактивӣ дар ҳудуди маҳалҳои аҳолинишин, шафати шаҳр ва дигар маҳалҳои аҳолинишин, минтақаҳои зичии аҳолиаш зиёд, дарёҳо, кӯлҳо, минтақаҳои осоишгоҳ, табобатию солимгардонӣ ва рекреатсионӣ, дигар ҷойҳои, ки ба саломатии инсон ва ҳолати муҳити зист метавонад хавф таҳдид намояд, манъ аст. Ҳама гуна намудҳои муоимилот бо партовҳои хатарнок бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон анҷом дода мешавад.

4. Риоя накардани қоидаҳои мазкур боиси маҳдуд кардан ё боз доштани фаъолияти корхона ва дигар объектҳо то бартарарф кардани вайронкорӣ мегардад.

Моддаи 54. Ҳифзи қабати озони атмосфера

Ҳифзи қабати озони атмосфера аз тағйироти аз ҷиҳати экологӣ хавфнок тавассути танзими истеҳсол ва истифодабарии маводи вайронкунандаи қабати озони атмосфера тибқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон таъмин карда мешавад.

БОБИ 9.

ВАЗЪИЯТИ ФАВҚУЛОДДАИ ЭКОЛОГӢ ВА МИНТАҚАҲОИ ОФАТИ ТАБИӢ

Моддаи 55. Вазъияти фавқулоддаи экологӣ

1. Дар минтақаҳои, ки дар натиҷаи фаъолияти хочагидорӣ ва фаъолияти дигари инсон ё таъсири харобиовари қувваи табиат вазъи номусоиди экологӣ ба вучуд омада, дар онҳо тағйирёбии ҷиддӣ ва устувори манфии муҳити зист барои ҳаёт ва саломатии одамон, нигоҳдории олами наботот ва ҳайвонот мушоҳида шудааст, вазъияти фавқулоддаи экологӣ эълон карда мешавад.

2. Ҳангоми вазъияти фавқулоддаи экологӣ ҳама гуна фаъолияти, ки ба муҳити зист таъсири манфӣ мерасонад, боздошта мешавад ё кори корхона, муассиса, ташкилот, коргоҳ, агрегатҳо ва таҷдизоте, ки ба саломатии инсон ва фонди генетикии он таъсири манфӣ мерасонад, маҳдуд карда мешавад, намудҳои

алоҳидаи истифодаи табиат маҳдуд гашта, чиҳати барқарорсозӣ ва таҷдиди захираҳои табиӣ чорабиниҳои фаврӣ андешида мешаванд.

Моддаи 56. Минтақаҳои офати экологӣ

1. Минтақаҳои офати экологӣ маҳалҳои вазъи экологияшон фавқулоддае эълон карда мешаванд, ки дар онҳо дар натиҷаи вазъи номусоиди экологӣ ба муҳити зист, аз он ҷумла ба саломатии аҳоли зиёни зиёд расонида шудааст ва (ё) системаҳои табиӣ экологӣ ва муҳити зист хароб гаштаанд.

2. Дар минтақаҳои офати экологӣ фаъолияти объектҳои хоҷагидорӣ, ба истиснои объектҳои, ки ба хизматрасонии аҳолии маскунӣ ин минтақа машғуланд, қатъ гашта, сохтмон ва азнавсозии объектҳои хоҷагидорӣ манъ карда мешавад, ҳама гуна намудҳои истифодаи табиат қатъиян маҳдуд гашта, барои барқарорсозӣ ва таҷдиди захираҳои табиӣ ва солимгардонии муҳити зист чораҳои фаврӣ андешида мешаванд.

3. Тадбирҳои солимгардонии минтақаҳои офати экологӣ дар навбати аввал аз ҳисоби корхона, муассиса, ташкилотҳои, ки бо айби онҳо садама ё фалокат рух додааст, инчунин аз ҳисоби маблағи мақсадноки бучети давлатӣ ва фондҳои ҳифзи табиат маблағгузорӣ карда мешаванд.

Моддаи 57. Пешгирии садама ва бартараф кардани оқибати зарарноки экологии он

1. Ҳангоми лоиҳакашӣ ва истифодаи объектҳои хоҷагии алоқаманд ба таъсири зарарнок ба муҳити зист, новобаста ба шаклҳои моликият ва тобеият, тадбирҳои огоҳонӣ, пешгирӣ ва барҳам додани оқибати ба муҳити зист зараровари садама андешида мешаванд.

2. Бо мақсади эътиноии самарабахш ба ҳолатҳои фавқулоддаи экологӣ, ки барои муҳити зист оқибати зараровар доранд, нақшаҳои маҳаллӣ, минтақавӣ ва ҷумҳуриявӣ, ки дар онҳо чораҳои сафарбаркунии қувваю воситаҳои вазоратҳо, идораҳо, корхонаҳо, муассисаҳо, ташкилотҳо ва аҳли ҷомеа якҷоя бо мақомоти ҳолатҳои фавқулодда ва мудурофияи граждани пешбини мегарданд, таҳия карда мешаванд.

3. Барои ҳалли масъалаҳои вазъияти фавқулоддаи экологӣ бо тартиби муқарраргардида комиссияҳои махсус таъсис дода мешаванд.

Моддаи 58. Тартиби эълон намудани вазъияти фавқулоддаи экологӣ ва минтақаҳои офати экологӣ

1. Вазъияти фавқулоддаи экологӣ дар саросари ҷумҳурӣ ва маҳалҳои алоҳидаи он аз ҷониби Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон эълон карда мешавад.

2. *Минтақаҳои офати экологӣ ва сарҳадҳои онҳо аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон бо пешниҳоди мақоми ваколатдори давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи муҳити зист ва мақоми назорати давлатии санитарияу эпидемиологӣ дар мувофиқа бо мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ муайян карда мешаванд. (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)*

Моддаи 59. Ёхдадорҳои корхонаҳо оид ба омода будан барои рафъи оқибати экологии садама

Шахсони ҳуқуқӣ, сарфи назар аз шакли моликият ва тобеият, ки дар ҳолатҳои фавқулоддаи экологӣ ба муҳити зист ва саломатии одамон метавонанд зиён расонанд, ёхдадоранд, ки:

- дар вазъияти фавқулоддаи экологӣ нақшаи амал дошта бошанд;
- хадамоти махсуси дорои восита ва захираҳои моддии барҳам додани оқибати ногувори вазъияти фавқулоддаи экологӣ таъсис дода, онҳоро дар ҳолати омодабоши доимӣ нигоҳ доранд.

БОБИ 10.

ИТТИЛООТ ВА ОМОРИ ДАВЛАТӢ ДАР СОҲАИ ҲИФЗИ МУҲИТИ ЗИСТ

Моддаи 60. Иттилоот дар соҳаи ҳифзи муҳити зист

1. Иттилоот оид ба вазъи муҳити зист қушодаю ошкоро буда, аз тариқи воситаҳои ахбори омма нашр карда мешавад.

2. Пинҳон доштан, сари вақт пешниҳод накардан ё аз тарафи шахсони мансабдор пешниҳод кардани маълумоти нодурусти соҳаи ҳифзи муҳити зист манъ аст.

3. *Хусусиятҳо ва тартиби ташаққули иттилооти экологӣ, дастрасӣ ва тартиби пешниҳоди он тибқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иттилооти экологӣ» муқаррар карда мешаванд. (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)*

Моддаи 61. Омори давлатӣ дар соҳаи ҳифзи муҳити зист

1. Омори давлатӣ дар соҳаи ҳифзи муҳити зист аз ҷониби мақомоти ваколатдори омори давлатӣ гузаронида мешавад.

2. Маълумоти оморӣ ба мақомоти омори давлатӣ аз ҷониби шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ дар ҳаҷми муайян ва мӯҳлати муқарраршуда дар шакли ҳисоботи омори давлатӣ пешниҳод карда мешавад.

3. Таркиби минималии нишондиҳандаҳои ҳисоботи омори давлатӣ ва тартиби омордории давлатӣ дар соҳаи ҳифзи муҳити зист тибқи санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешавад.

БОБИ 11.

МИНТАҚАҲОИ ТАБИӢ ВА ОБЪЕКТҲОЕ, КИ МАҲСУС МУҲОФИЗАТ КАРДА МЕШАВАНД

Моддаи 62. Фонди мамнӯъгоҳҳои табиӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон

1. Мамнӯъгоҳҳои табиӣи давлатӣ, аз ҷумла мамнӯъгоҳҳои биосферӣ, парваришгоҳҳои табиӣ, паркҳои табиӣи миллӣ, ёдгориҳои табиӣ, ҳайвоноту растаниҳои нодире, ки хавфи аз байн рафтан дошта, ба Китоби Сурхи Ҷумҳурии Тоҷикистон дохил карда шудаанд, Фонди мамнӯъгоҳҳои табиӣи Ҷумҳурии Тоҷикистонро ташкил дода, аз тарафи давлат бо назардошти манфиати наслҳои имрӯза ва оянда маҳсус ҳифз карда мешаванд.

2. Фонди мамнӯъгоҳҳои табиӣ дар тобеъият ва идоракунии *мақоми* ваколатдори давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи муҳити зист қарор дорад. Тартиби ташкил, низоми ҳифз ва истифодабарӣ, шартҳои фаъолияти мавзӯҳои табиӣи маҳсус муҳофизатшаванда, инчунин шартҳои фаъолияти хочагии аҳолии дар ин мавзӯҳо истиқоматкунандаро Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи ҳудудҳои табиӣ ва объектҳои маҳсус муҳофизатшаванда" муқаррар менамояд. (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

3. Гирифтани заминҳои фонди мамнӯъгоҳҳои табиӣ, ба истиснои ҳолатҳои, ки қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ намудааст, манъ мебошад.

4. Заминҳои, ки дар ҳудуди онҳо объектҳои табиӣи дорои аҳамияти хоси ҳифзи табиат, илмӣ, таърихӣю фарҳангӣ, эстетикӣ, рекреатсионӣ, солимгардонӣ ва дорои аҳамияти дигари пураарзиш ҷой гирифтаанд, таҳти муҳофизати маҳсус буда, онҳоро ба иҷора додан манъ аст.

Моддаи 63. Муҳофизати растаниву ҳайвоноти нодире, ки зери хатари нобудшавӣ қарор доранд

1. Барои ҳифзи растаниву ҳайвоноти нодире, ки зери хатари нобудшавӣ қарор доранд, Китоби Сурхи Ҷумҳурии Тоҷикистон таъсис дода мешавад.

2. Растани ва ҳайвоноте, ки ба Китоби Сурх дохил карда шудаанд, бе истисно аз истифодаи хочагидорӣ ва истифодаи дигар гирифта мешаванд.

3. Фаъолияти, ки боиси кам шудани ин намуди растани ва ҳайвонот, бадшавии вазъи муҳити сукунати онҳо мегардад, манъ мебошад.

4. Корхона, муассиса, ташкилот ва дигар истифодабарандагони замин, ки дар ҳудуди онҳо ҳайвоноту растаниҳои мансуб ба Китоби Сурхи Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳастанд, барои ҳифз ва зиёд намудани намудҳои ин ҳайвоноту растаниҳо бояд тадбирҳо андешанд.

5. Тартиби ҳифзи растани ва ҳайвонот ва дигар организмҳои нодире, ки зери хатари нобудшавӣ қарор доранд, тартиби ҷорӣ кардани Китоби Сурхи Ҷумҳурии Тоҷикистон, аз он ҷумла тартиби нигоҳдории фонди генетикии онҳоро санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифз ва истифодаи олами набототу ҳайвонот муқаррар мекунад.

6. Ба Ҷумҳурии Тоҷикистон ворид кардан, аз он берун баровардан ва ҳамлу нақд (транзит) тавассути Ҷумҳурии Тоҷикистон, муомилоти растани, ҳайвонот ва дигар организмҳои зери хатари нобудшавӣ

қарордошта, намудҳои махсусан пурарзиши онҳо, инчунин узвҳои онҳо, маҳсулоти фаъолияти ҳаёти ва хосиятҳои фойданоки онҳо тибқи қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон танзим мегардад.

Моддаи 64. Ҳифзи Фонди сабзи мавзеъҳои аҳолинишин

1. Фонди сабзи мавзеъҳои аҳолинишин аз маҷмӯи минтақаҳои кабудизоршуда, аз ҷумла минтақаҳои дарахтзору бутгазор ва алафзор иборат мебошад.

2. Ҳифзи Фонди сабзи мавзеъҳои аҳолинишин системаи чорабиниҳои таъминкунандаи ҳифз ва рушди Фонди сабзро, ки барои мӯътадил гардонидани вазъи экологӣ ва ташкили муҳити мусоиди зист заруранд, пешбинӣ мекунад.

3. Дар минтақаҳои марбут ба Фонди сабз анҷом додани фаъолияти хоҷагидорӣ ва дигар фаъолият, ки ба минтақаҳои мазкур зарар мерасонанд ва иҷрои вазифаҳои табиноти экологӣ, санитарияи гигиенӣ ва рекреатсиониро халалдор месозад, манъ аст.

4. Танзими давлатӣ дар соҳаи ҳифзи Фонди сабзи мавзеъҳои аҳолинишин аз ҷониби мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ тибқи қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон анҷом дода мешавад.

БОБИ 12.

СИСТЕМАИ МУШОҲИДАИ ВАЗЪИ МУҲИТИ ЗИСТ

Моддаи 65. Мониторинги давлатии муҳити зист

1. Мониторинги давлатии муҳити зист (мониторинги экологии давлатӣ) тибқи қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон бо мақсади мушоҳидаи вазъи муҳити зист, аз ҷумла вазъи муҳити зисти минтақаҳои ҷойгиршавии манбаъҳои таъсири антропогенӣ ва таъсири ин манбаъҳо ба муҳити зист, инчунин бо мақсади таъмини талаботи давлат, шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ бо маълумоти дақиқ ва сари вақт ба нақша гирифтани чорабиниҳои пешгирӣ, рафъ ва ё кам кардани оқибати ногувори тағйирёбии вазъи муҳити зист анҷом дода мешавад.

2. *Асосҳои ташкилӣ, ҳуқуқӣ ва иқтисодии таъмин ва гузаронидани мониторинги экологӣ тибқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мониторинги экологӣ» муайян карда мешаванд. (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)*

3. Маълумот оид ба вазъи муҳити зист ва тағйироти он, ки дар натиҷаи гузаронидани мониторинги давлатии муҳити зист (мониторинги экологии давлатӣ) ба даст омадааст, аз ҷониби мақомоти марказӣ ва мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои таҳияи дурномаҳои рушди иқтисодию иҷтимоӣ ва қабули қарорҳои дахлдор, таҳияи барномаҳои давлатӣ ва мақсаднок, консепсия, стратегия, *дурнамо* ва нақшаҳои амалии онҳо дар соҳаи ҳифзи муҳити зист истифода бурда мешаванд. (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

Моддаи 66. Бақайдгирии давлатии объектҳои, ки ба муҳити зист таъсири манфӣ мерасонанд

1. Бақайдгирии давлатии объектҳои, ки ба муҳити зист таъсири манфӣ мерасонанд, аз ҷониби мақоми ваколатдори давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи муҳити зист бо мақсади танзими давлатии фаъолият оид ба ҳифзи табиат, инчунин банақшагирии ҷорӣ ва дурнамои чорабиниҳои кам кардани таъсири манфии фаъолияти хоҷагидорӣ ва дигар фаъолият ба муҳити зист анҷом дода мешавад.

2. Объектҳои, ки ба муҳити зист таъсири манфӣ мерасонанд ва маълумот оид ба таъсири онҳо ба муҳити зист мавриди бақайдгирии омории давлатӣ қарор дода мешаванд.

3. Бақайдгирии давлатии объектҳои, ки ба муҳити зист таъсири манфӣ мерасонанд, инчунин арзёбии ин таъсир ба муҳити зист бо тартиби аз тарафи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррарнамуда анҷом дода мешавад.

БОБИ 13.

НАЗОРАТ ДАР СОҲАИ ҲИФЗИ МУҲИТИ ЗИСТ

Моддаи 67. Вазифаҳои назорат дар соҳаи ҳифзи муҳити зист

1. Вазифаҳои назорат дар соҳаи ҳифзи муҳити зист аз таъмини иҷрои қонунгузорию соҳаи ҳифзи муҳити зист, аз ҷумла талаботи меъёрҳо ва ҳуҷҷатҳои меъёрии соҳаи ҳифзи муҳити зист, аз ҷониби

мақомоти марказӣ ва мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ, инчунин таъмини амнияти экологӣ иборат мебошанд.

2. Системаи назорат дар соҳаи ҳифзи муҳити зист аз назорати давлатӣ, идоравӣ, истеҳсоли ва ҷамъиятӣ иборат мебошад.

Моддаи 68. Назорати давлатӣ дар соҳаи ҳифзи муҳити зист

Назорати давлатӣ дар соҳаи ҳифзи муҳити зист аз ҷониби мақоми ваколатдори давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи муҳити зист ва мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон сурат мегирад.

Моддаи 69. Ҳуқуқ ва ӯҳдадориҳои нозирони давлатии ҳифзи муҳити зист

1. Нозирони давлатии ҳифзи муҳити зист ҳуқуқ доранд бо тартиби муқарраршуда:

- бо мақсади иҷрои вазифаҳои хизматӣ ба корхона, муассиса ва ташкилотҳо, сарфи назар аз шаклҳои моликият ва тобеият ва объектҳои ба онҳо тааллуқдошта, аз ҷумла объектҳои таҳти муҳофизати давлат қарордошта, объектҳои мудофия, объектҳои мудофияи граждани бе монеа ворид шаванд, бо ҳуччатҳо, таҳлилҳои лабораторӣ ва дигар ҳуччатҳои, ки барои иҷрои вазифаҳои бевоситаи онҳо заруранд, шинос шаванд;

- риояи меъёрҳо, *регламентҳои техникӣ* ва талаботи дигари ҳуччатҳои меъерии соҳаи ҳифзи муҳити зист, кори иншоотҳои партовтозакуни ва дигар дастгоҳу таҷҳизоти безараргардонӣ, воситаҳои азорат, инчунин иҷрои нақшаву чорабиниҳои ҳифзи муҳити зистро мавриди санҷиш қарор диҳанд; **(ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)**

- риояи талабот, меъёр ва қоидаҳои соҳаи ҳифзи муҳити зистро ҳангоми ҷойгиронӣ, сохтан, ба истифода додан, истифода бурдан ва аз истифода баровардани объектҳои истеҳсоли ва дигар объектҳои мавриди санҷиш қарор диҳанд;

- иҷрои талаботи дар ҳулосаҳои экспертизаи давлатии экологӣ нишондодашударо санҷанд;

- ба шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ нисбати баргараф кардани қонунвайронкуниҳо дар соҳаи ҳифзи муҳити зист, ки ҳангоми анҷом додани назорати экологӣ муайян карда шудаанд, иддао пешниҳод кунанд ва амрҳои иҷрошашон ҳатмӣ диҳанд;

- шахсони гунаҳкорро ба ҷавобгарии маъмурӣ кашанд, ба мақомоти салоҳиятдор ва шахсони мансабдор барои ба ҷавобгарии интизомӣ, маъмурӣ ё ҷиноятӣ кашидани онҳо мавод фиристанд, оид ба рӯёнидани товони зарари ба муҳити зист ё саломатии инсон бинобар вайрон кардани қонунгузориҳои ҳифзи муҳити зист расонидашуда ба мақомоти судӣ, даъво пешниҳод намоянд;

- ҳангоми аз ҷониби шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ риоя накардани қонунгузориҳои соҳаи ҳифзи муҳити зист, фаъолияти хочагидорӣ ва фаъолияти дигари онҳоро муваққатан боздоранд. Дар асоси қарор дар бораи муваққатан боздоштани фаъолият муассисаҳои бонкӣ то аз ҷониби *мақоми* ваколатдори Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи муҳити зист бекор кардани чунин қарорҳо маблағгузориҳои фаъолияти боздошташударо қатъ менамоянд; **(ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)**

- либосҳои махсуси дорои аломатҳои фарқкунанда пӯшанд;

- *тибқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳангоми адои вазифаи хизматӣ бо худ силоҳи оташфишон ва дигар воситаҳои махсус гиранд, нигоҳ доранд ва истифода намоянд; (ҚҶТ аз 27.11.14 с. №1160)*

- ваколатҳои дигари муқаррарнамудаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистонро анҷом диҳанд.

2. Нозирони давлатии соҳаи ҳифзи муҳити зист ӯҳдадоранд:

- қонуншиканиро дар соҳаи ҳифзи муҳити зист пешгирӣ кунанд, муайян созанд ва барҳам диҳанд;

- ба вайронкунандагони қонунгузориҳои соҳаи ҳифзи муҳити зист ҳуқуқ ва ӯҳдадориҳои ашро фаҳмонанд;

- талаботи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистонро риоя кунанд.

3. Нисбати қарорҳои нозирони давлатии соҳаи ҳифзи муҳити зист бо тартиби судӣ шикоят кардан мумкин аст.

4. Нозирони давлатии соҳаи ҳифзи муҳити зист таҳти ҷимояи давлат мебошанд ва мутобиқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон масъулият доранд.

Моддаи 70. Назорати идоравӣ ва истеҳсоли дар соҳаи ҳифзи муҳити зист

1. Назорати идоравиро дар соҳаи ҳифзи муҳити зист вазорату идораҳо ва назорати истеҳсолиро ташкилоту корхонаҳо анҷом медиҳанд ва вазифаи онҳо санҷиши иҷрои нақшаву тадбирҳои ҳифзи муҳити зист, истифодаи оқилона ва барқарорсозии захираҳои табиӣ, солимгардонии муҳити зист, риояи меъёрҳои сифати муҳити зист, талаботи қонунгузори ҳифзи муҳити зист ва амрияхои мақоми ваколатдори давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи муҳити зист мебошад.

2. Тартиби ташкил ва фаъолияти назорати идоравӣ ва истеҳсоли мутобиқи санадҳои меъёрии ҳуқуқии вазорату идора ва ташкилотҳо танзим мегардад.

Моддаи 71. Назорати экологии ҷамъиятӣ

1. Назорати экологии ҷамъиятӣ аз тарафи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ бо ташаббуси худӣ онҳо ё дар асоси шартномаҳо бо истифодабарандагони табиат ва ё мақоми ваколатдори давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи муҳити зист анҷом дода мешавад ва мақсади он амалӣ сохтани ҳуқуқии ҳар як шахс ба муҳити мусоиди зист, пешгирии ва барҳам додани вайронкунии қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи муҳити зист мебошад.

2. Назорати экологии ҷамъиятӣ бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон танзим карда мешавад.

3. Натиҷаҳои назорати ҷамъиятӣ дар соҳаи ҳифзи муҳити зист, ки ба мақоми ваколатдори давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи муҳити зист ва мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ пешниҳод шудаанд, бояд ҳатман муҳокима ва мавриди эътино қарор дода шаванд.

Моддаи 72. Назорат дар соҳаи ҳифзи муҳити зист аз ҷониби мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ

Назорат дар соҳаи ҳифзи муҳити зист аз ҷониби мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ мутобиқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон анҷом дода мешавад.

БОБИ 14.

АУДИТИ ЭКОЛОГӢ ВА ХУСУСИЯТҲОИ ГУЗАРОНИДАНИ ОН

(ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

Моддаи 73. Аудити экологӣ

(ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

Аудити экологӣ бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон дар асоси шартнома бо фармоишгар аз ҷониби аудиторони мустақил ва ташкилотҳои аудиторӣ метавонад дар намуди аудити экологии ташаббусӣ ё ҳатмӣ гузаронида шавад.

Моддаи 74. Ташкили аудити экологӣ, шартҳо ва тартиби гузаронидани он

(ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

Ташкили аудити экологӣ, шартҳо ва тартиби гузаронидани он, талаботи таҳассусӣ нисбат ба аудиторҳо ва тартиби аттестатсияи онҳо, инчунин ҳуқуқ ва ӯҳдадориҳои аудиторони экологӣ ва ташкилотҳои аудиториро Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи аудити экологӣ» ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар менамоянд. (ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449)

БОБИ 15.

ТАЪЛИМУ ТАРБИЯ ВА ТАҲҚИҚОТИ ИЛМИИ ЭКОЛОГӢ

Моддаи 75. Таълиму тарбияи умумӣ, маҷмӯӣ ва мунтазами экологӣ

1. Бо мақсади баланд бардоштани сатҳи маърифати экологии ҷомеа ва тайёрии касбии мутахассисони соҳаи ҳифзи муҳити зист системаи умумӣ ва комплекси таълиму тарбияи экологӣ ҷорӣ карда мешавад, ки он дар худ таҳсилоти ибтидоии касбӣ, миёнаи касбӣ, олии касбӣ, таҳсилоти касбии баъд аз муассасаи олии таълимӣ, бозомӯзии касбӣ ва такмили ихтисоси мутахассисон, инчунин интишори

донишҳои экологӣ, аз ҷумла бо истифода аз воситаҳои ахбори омма, осорхонаҳо, китобхонаҳо, муассисаҳои фарҳангӣ, муассисаҳои ҳифзи муҳити зист, ташкилотҳои варзишӣ ва туризмро фаро мегирад.

2. Тартиби ташкил ва амалӣ сохтани таълиму тарбияи экологиро Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи маърифати экологии аҳоли" танзим менамояд.

Моддаи 76. Таҳқиқоти илмӣ дар соҳаи муҳити зист

1. Вазифаҳои асосии таҳқиқот ва кашфиёти илмӣ дар соҳаи муҳити зист таъмини рушди иҷтимоӣ, иқтисодӣ ва экологии ба низом даровардашудаи Ҷумҳурии Тоҷикистон, фаъолияти устувори системаҳои экологии табиӣ, истифодаи оқилона ва барқарорсозии захираҳои табиӣ, таъмини амнияти экологӣ ва солимгардонии муҳити зист мебошад.

2. Таҳқиқоти илмӣ дар соҳаи ҳифзи муҳити зист бо мақсадҳои зерин гузаронида мешаванд:

- таҳияи концепсия, дурнамоҳои илмӣ ва нақшаҳои ҳифз ва барқарорсозии муҳити зист;
- арзёбии натиҷаҳои таъсири манфии фаъолияти хоҷагидорӣ ва дигар фаъолиятҳо ба муҳити зист;
- тақмили қонунгузорӣ дар соҳаи ҳифзи муҳити зист, тартиб додани меъёрҳо, *регламентҳои техникӣ* ва дигар ҳуҷҷатҳои меъёрии соҳаи ҳифзи муҳити зист; (**ҚҶТ аз 18.07.17 с., №1449**)
- таҳия ва тақмили нишондиҳандаҳои арзёбии маҷмӯи зарар ба муҳити зист, тарз ва усулҳои муайян намудани онҳо;
- ихтироъ ва таҳияи технологияҳои бехтарин дар соҳаи ҳифзи муҳити зист ва истифодаи оқилонаи захираҳои табиӣ;
- таҳияи барномаҳои офиятбахшии минтақаҳо, ки ҳамчун минтақаҳои офати табиӣ доништа шудаанд;
- таҳияи чорабиниҳои ҳифз ва рушди иқтисодҳои табиӣ ва рекреатсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон;
- дигар мақсадҳои соҳаи ҳифзи муҳити зист.

БОБИ 16.

ҶУБРОНИ ТОВОНИ ЗАРАРИ БА МУҲИТИ ЗИСТ РАСИДА ВА ҲАЛЛИ БАҲСҶО ДАР СОҲАИ ҲИФЗИ МУҲИТИ ЗИСТ

Моддаи 77. Ҷӯдадорӣ чӯброн намудани товони зараре, ки бинобар риоя накардани қонунгузорӣ оид ба ҳифзи муҳити зист расонида шудааст

Корхонаю муассисаҳо, ташкилотҳо, дигар субъектҳои хоҷагидор ва шахрвандоне, ки ба муҳити зист бинобар ифлос кардан, хароб ва нобуд сохтани он, исрофкорона истифода бурдани захираҳои табиӣ, хароб кардани системаҳо, комплексҳо ва ландшафтҳои табиӣ экологӣ бинобар вайрон кардани қонунгузории соҳаи ҳифзи муҳити зист зарар расонидаанд, ӯҳдадоранд мувофиқи санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон товони зарарро чӯброн намоянд.

Моддаи 78. Тартиби чӯброни товони зараре, ки бинобар риоя накардани қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи муҳити зист расонида шудааст

1. Товони зараре, ки бинобар риоя накардани қонунгузорӣ ба муҳити зист расонида шудааст, ихтиёран ё бо қарори суд тибқи андозаи пардохти маблағҳои бо тартиби муқарраршуда тасдиқгардида ва усулҳои ҳисоб кардани онҳо, дар ҳолати мавҷуд набудани онҳо бошад, тибқи хароҷоти воқеии барои барқарор сохтани ҳолати харобгаштаи муҳити зист, бо назардошти зарари расонидашуда, аз ҷумла фоидаи аз дастдода чӯброн карда мешавад.

2. Дар асоси қарори суд зараре, ки бинобар риоя накардани қонунгузорӣ ба муҳити зист расонида шудааст, метавонад бо роҳи ба зиммаи ҷавобгар гузоштани ӯҳдадорҳои вобаста ба барқарорсозии ҳолати зарардидаи муҳити зист аз ҳисоби маблағи ӯ, мутобиқи лоиҳаи корҳои барқарорсозӣ чӯброн карда шавад.

Моддаи 79. Чӯброни товони зараре, ки ба шахрвандон аз таъсири номусоиди муҳити зист расидааст

1. Товони зараре, ки ба саломатӣ ва молу мулки шахрвандон дар натиҷаи таъсири номусоиди фаъолияти корхонаҳо, ташкилоту муассисаҳо ё шахрвандони алоҳида ба муҳити зист расидааст, дар ҳаҷми пурра чӯброн карда мешавад.

2. Товони зарар мувофиқи қарори суд дар асоси даъвои шахси зарардида, аъзои оилаи ӯ, прокурор, мақомоти ба ин ваколатдори идораи давлатӣ, иттиҳодияи ҷамъиятӣ ба манфиати шахси зарардида ҷуброн карда мешавад.

3. Товони зарари ба шахрвандон дар натиҷаи садамаҳои калон ё фалокатҳо, ҳамчунин офатҳои табиӣ расонидашуда мувофиқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷуброн карда мешавад.

Моддаи 80. Даъвоҳо дар бораи қатъ кардани фаъолияти аз ҷиҳати экологӣ зарарнок

Шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ ҳақ доранд ба суд дар бораи қатъ кардани фаъолияти аз ҷиҳати экологӣ зарарнок, ки ба саломатӣ ва молу мулки онҳо, аз он ҷумла ба муҳити зист осеб мерасонанд, даъво пешниҳод намоянд.

Моддаи 81. Тартиби ҳалли баҳсҳо дар соҳаи ҳифзи муҳити зист

Баҳсҳо дар соҳаи ҳифзи муҳити зист бо тартиби судӣ ҳал карда мешаванд.

БОБИ 17.

МУҚАРРАРОТИ ХОТИМАВӢ

Моддаи 82. Ҳамкории байналмилалӣ дар соҳаи ҳифзи муҳити зист

Ҳамкории байналмилалӣ дар соҳаи ҳифзи муҳити зист дар асоси қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ва санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф намудааст, ба роҳ монда мешавад.

Моддаи 83. Ҷавобгарӣ барои риоя накардани талаботи Қонуни мазкур

Шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ барои риоя накардани талаботи Қонуни мазкур тибқи қонунгузориҳои умумии Тоҷикистон ба ҷавобгарӣ кашида мешаванд.

Моддаи 84. Дар бораи аз эътибор соқит донистани Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи ҳифзи табиат"

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 27 декабри соли 1993 "Дар бораи ҳифзи табиат" (Ахбори Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, с. 1994, №2, мод. 36; Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, с. 1996, №3, мод. 48; с. 1997, № 23-24, мод. 333, с. 2002, № 4, қ.1, мод. 245; с. 2002, №11, мод. 708; с. 2004, №7, мод. 465; с. 2007, №6, мод. 440) аз эътибор соқит дониста шавад.

Моддаи 85. Тартиби мавриди амал қарор додани Қонуни мазкур

Қонуни мазкур пас аз интишори расмӣ мавриди амал қарор дода шавад.

Президенти
Ҷумҳурии Тоҷикистон

Эмомалӣ Раҳмон

ш. Душанбе, 2 августи соли 2011
№ 760